378
K945u

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

ELIAS CZAYKOWSKY
COLLECTION OF
UKRAINIAN CULTURE

378
K945u

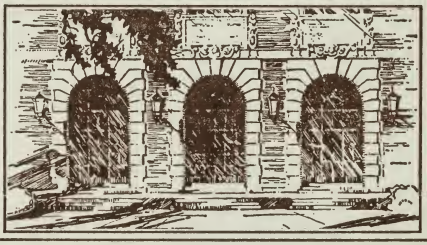

University of
Illinois Library
at Urbana-Champaign
Oak Street

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/pamiatkovaknyzhk008800

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ

УНІВЕРЗИТЕТ.

ПАМЯТКОВА КНИЖКА

першого віча студентів Українців-Русинів всїх висших шкіл Австриї

в справі основаня українсько-руського унїверзитету.

Зібрав і видав

Михайло Крушельницький.

У ЛЬВОВІ, 1899.

Накладом вічевого комітету.

З друкарнї народової Ст. Манецкого і Сп., ул. Коперника ч. 9.

Цїна 1 корона.

Чистий дохід з книжки призначений на основанє людового університету у Львові.

Просимо о скору присилку належитости.

Чистий дохід з нижчих прима-
ючий на основане подорого
Університету у Львові.

Просимо о скору присилку нова-
жнитости.

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗИЇ КОЧАН
ЗДА

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ УНІВЕРЗИТЕТ

ПАМЯТКОВА КНИЖКА

першого віча студентів Українців-Русинів всїх висших шкіл Австриї

в справі основаня українсько-руського унїверзитету.

Зібрав і видав

Михайло Крушельницький.

Med. univ. Dr. J. TURYN
WIEN
XVIII. Gersthoferstrasse 138

У ЛЬВОВІ, 1899.
Накладом вічевого комітету.

З друкарнї народової Ст. Манецкого і Сп., ул. Коперника ч. 9.

UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

378
К945и

Сповняючи обовязок вложений на тїснїйший комітет зібраними на вічу Товаришами пускаємо в сьвіт отсю „Памяткову книжку“ першого віча українсько-руської молодїжи в справі основаня українсько-руського унїверзитету у Львові. Книжка ся має бути памяткою для участників сього віча а також інформациєю для загалу Українцїв-Русинів про се віче Ми сподїємо ся, що книжка ся знайдеть ся у кождого осьвіченого Українця-Русина, а гадки проголошені поодинокими бесїдниками на вічу приймуть ся у нашої суспільности з щирою симпатиєю і запалом і прийдеть ся нам не довго чекати на всенародне сьвято отвореня українсько-руського унїверзитету у Львові

Редакция.

Український університет, стара мрія Острожського і Петра Могили, се ніби нута-відгомін давної пісні, що звеніла колись на Україні тай замовкла під гуком гармат з під Берестечка і Полтави — говорив оден з делеґатів-бесідників на вічу українсько-руської молодіжи — стає нині знов на порядку дневнім.

Замерклі часи, замерклі мрії виступають знов з новою силою на перший плян. І се не назадництво, се не хід в зад!

Українсько-руський нарід, се старий культурний нарід; він ніколи не стояв своєю культурою низше культурних народів заходу. Часи до XIV-ого віку, котрі дали і „Руську Правду“ і „Слово о полку“ та „Волинську літопись“ не меншим сего доказом, як оживлений умовий рух в XVI. і XVII. віках. А коли неприязні внішні обставини спиняли і дусили його змаганя на одно-два століття, то з елементарною силою знимав ся потім рух по всїх просторах України-Руси і ціла суспільність робила конвульсийні напруженя і великими кроками гнала в перід, щоби дігнати иньші народи в їх культурному походї.

І коли котрий перйод з історії України-Руси дає нам право витягати такі конклюзиї, то з певністю друга половина XIX-ого віку дає до того право найбільше.

Одно лиш столїтє від часу відродженя українсько-руської літератури, а в тому столїтю від початку 60-их років

драконські укази проти нашого слова на російській Україні, „конституцийне“ душенє мови української на закарпатській Руси. Зі всїх просторів України-Руси, як вона довга та широка, лиш в одній-одинокій Галичині, в маленькому скравку наших земель, немовби на полянці положеній під зеленим Бескидом мають Українці-Русини спромогу стати до борби за свої права, можуть поборювати сї порешкоди, які під ноги їх розвоєви кладуть неприязні сусїди.

І Галичина поняла сю свою місию і з запалом кинула ся до праці.

Пів столїтя розвою української нациї в Галичині, та скілько зроблено за сього пів столїтя! Десятки товариств, просьвіта і орґанїзованє простого народу до борби за його права, з орґанїзованє научної роботи, за котре перед другими народами встидати ся не потребуємо, а вкінці і лїтература остатнїх лїт, що заблистїла першорядними талантами, дорівнала артизмом західно-европейським лїтературам, тож і не диво що чужинці стали плоди єї з цікавістю переводити на свої мови.

І цїла суспільність без ріжниці кляс і станів стала тут до роботи, кождий старав ся вложити якусь лепту зі своєї праці, бо вважав сю працю за сьвятий обовязок. Ся праця цїлої суспільности в сумі своїх змагань звязала інтереси нашої суспільности з інтересами високо культурних нациї, оживила нашу країну европейськими ідеалами, дала нам спромогу жити житєм культурних народів.

На наші здобутки з послїдних лїт здивовані глядять другі народи. Та хоть і як много булоби зроблено, хоть і які булиб здобутки тої праці, то всеж они за малі, аби заспокоїти та вдоволити потреби усеї українсько-руської нациї. Та що головнїйше в праци сїй нема тяглости, нема одноцїльности, нема системи.

Пригадаємо лиш історию останнього десятилїтя, як многим она цікава! Перші роки сього десятилїтя — се оживлений полїтичний рух. Житєм полїтичним заклекотїло по цїлїй Галичині, спорено за напрями, орґанїзовано партиї, писано полїтичні брошури, полїтичних тенденций шукано в зовсїм неполїтичних творах. Занедбано иньші галузи — лїтературу та науку. Та лиш кілька років минуло, а енерґія цїлої суспільности звернула ся в зовсїм иньший бік, в зовсїм иньшу сторону. Нема нинї сього живого полїтичного руху, полїтика немовби завмерла а суспіль-

ність стала інтересувати ся літературою та працями Товариства ім. Шевченка, політики і аґітатори засіли до писаня научних студий, зійшли ся в праци над обновою красної літератури. Як перше облогом лежала наука, так тепер цілковитий застій в політиці. Та як наука не стояла і не чекала аж прийде нам охота нею заняти ся, а йшла невпинно вперід і без нашої помочи, так не ждуть і політичні події, житє політичне не завмерло, події розвивають ся, і ніхто не питає о наш голос, бо ми його не підносимо а самовільно зрікаємо ся. Анальоґічних подій знайшлиб ми безліч в нашій історії.

Щож за причини сих так сумних і некорисних для усего народу прояв? Здає ся, що одна-одинока причина сих всїх прояв се, що ми ніколи в жадному періоді нашої історії не вижили ся цілою повнотою всїх культурних інституций.

Українсько-руський нарід не збудував своєї держави, котра далаб орґанізацию народним силам, а розділений між чужі народи, працює над двигненєм їх на висші степені культури, дає Литві своє письменство, у Москві ширить просьвіту, засїдає в мадярських королївських радах і точить кров свою заступаючи перед татарами польську державу. А наслїдком сього було, що природний розвій нациї був спинений, похід вперед здержаний, культурні потреби не заспокоювані.

Часи середновічні з їх міськими орґанізациями, з борбою між містами а шляхтою, де вони у нас? У нас міста залиті чужими народами не були осередками народнього житя, не стояли на переді народніх рухів, не проводили в здобуваню свободи.

Сї часи дали нам лиш ряд мужицьких бунтів, ряд повстань в роді німецьких хлопських війн та французьких жакерий. Повстаня сї опановані і використовувані козацькою старшиною для чужих масам, хотьби і шляхотних цїлий, подібні тенденциями до двоголового римського бога, конали через се, що в їх грудях було дві душі.

І народ простий не здобув собі свобід, не увільнив ся з кріпацтва а старшина козацька не здійснила своїх национальних ідеалів. Товпи козаків Хмельницького повернено в панщизняних рабів, а мрії Виговського про автономию України та два університети зістали мриями.

Сьвітляні часи у других народів, часи фундованя князями шкіл та академий, де вони у нас? Не фундував нам шкіл жаден володар, ніхто не закладав академий.

Так школи як і Могилянська академия повстали з приватних фондів і приватної ініциятиви.

Та обставина ся, що суспільність приватною ініциятивою в найсьвітлійші часи своєї історії удержувала велике число шкіл, дбала про академию, є найлїпшим доказом, як пекучою була потреба сих шкіл.

І нема важнійшого моменту в історії України, деб не говорено, деб не жадано висших шкіл, нема сьвітлійшого діяча, щоби не мрів про висші школи, щоби не дорожив ними. Могила фундує Київську Академию, Виговський жадає основаня двох університетів, Мазепа наділяє добрами Київську Академию, з думками про український університет в Батурині носив ся Розумовський.

Теперішня хвиля знов одна з тих хвиль, коли українсько-руський нарід з напруженєм всїх сил спішить вперід, аби дігнати другі народи, народи що серед кращих історичних обставин підойшли великий шмат дороги на перід в культурнім розвою. І в хвилї сїй він знов трафляє на сї самі перешкоди, які мусїв поборювати в давнїйших часах, він знов мусить приватною своєю ініциятивою основувати школи та педаґоґічні інститути, сї перші і найконечнїйші услівя для дальшого поступу.

А тимчасом на жертвеників пануючих над українсько-руським народом держав палять ся жертви сього народу, складає ся мілїйони його гроша. І щож природнїйшого як се, що нарід сей підносить голос з жаданєм заспокоєня його найелементарнїйших потреб, з жаданєм основаня хоть найконечнїйше потрібних і необходимих для його дальшого розвою інституций. І ось в сїй хвили виступає знов з повною силою стара мрія українських гетьманів, не яко мрія а як конкретне домаганє, не серед полїтиків і верховодів а серед самої університетської молодїжи.

Хто сю гадку піднїс перший, годї за сим слїдити: вона виринула між молодїжю і від разу опанувала цїлу істоту всеї університетської молодїжи у Львові. Двох судів в сїй справі не було. Від хвилї, в котрій вислано першу відозву до товаришів, студентів других висших шкіл Австриї, до дня віча минуло мало що більше як дві недїлї. За весь той час вся львівська молодїж жила нервами. Вся вона була перенята вагою справи; скликанє віча стало для неї необходимою конечністю. Завязаний комітет, в склад котрого входили товариші: Галущинський Михайло, Бурачинський Евген. Гарматїй Гриць,

Гуменюк Семен, Дроздовський Юліян, Косевич Евген, Антін та Михайло Крушельницькі і Цегельський Льонґін — вислав відозву до товаришів на иньших університетах і з нетерпливістю ждав відповіди.

Чи товариші з других висших шкіл відчули вже так сю потребу, як львівська молодіж єї відчула, чи прихильно віднесуть ся до сього проєкту — ось на що ждав кождий нетерпіливо відповіди. Всї студентські ґрупи приняли з одушевленєм відозву комітету значить, вся молодіж відчула однаково сю потребу, що стала для неї пекучою.

Чи стала такою і для суспільности?

Дня 3-ого липня появила ся в часописях відозва, підписана тт. Михайлом Галущинським і Михайлом Крушельницьким. Як буде принята ся відозва публикою, се мало бути для молодіжи мірою, о скілько наша суспільність в силї оцінити далекосяглість піднесеної справи, о скілько отже ся справа стала потребою цілої нациї. І прихильне принятє сього відклику молодіжи було для неї запорукою, що піднесена справа се справа актуальна, се справа і для всеї суспільности пекуча.

Віче мало відбути ся в салї „Народного Дому“, та для поліцийних перешкод відбуло ся в великій салї готелю Belle-Vue дня 13-ого липня н. ст. 1899 о годинї $3^1/_2$ з полудня.

* * *

Вже на чверть години перед означеним часом була простора саля заповнена вічевиками, що прибули зі всїх сторін Австриї, щоб взяти участь в так важному дїлї. Мов на гомін вічевого дзвона злетїло ся молоде козацтво, аби раду радити. На лици всїх малювали ся радість і вдоволенє, бо кождий був пересьвідчений, що справа, про яку буде говорити ся — сьвята, кождий уважав себе борцем за правду, борцем за справу дорогу цілому народови. Число вічевиків сягало до 450. Між зібраними були присутні також деякі професори-Русини львівського університету. Репортери галицької праси засїли при двох для них призначених столах.

О $3^3/_4$-тій годинї отворив віче тов. Гриць Гарматій, студ. мед. слїдуючою промовою:

Сьвітлі Збори!

Потребу українсько-руського університету у Львові відчувала по части вже давнійше руська інтеліґенция, домагаючись креованя поодиноких руських катедр, відчувала се і академічна молодїж, домагаючись так само на зборах з 1880 і 1884 р. креованя кількох катедр і руського урядованя університетських властий з руськими академиками, відчувала се і наша репрезентация забираючи голос в тій справі в найвисших законодатних тїлах, відчувала також і найвисша дотеперішня наша інституция, Товариство ім. Шевченка, висилаючи минулого року мемориял до ц. к. мінїстерства осьвіти з прошенєм заснувати кільканацять катедр на всїх виділах львівського університету. Однак всї ті заходи дотепер віднесли дуже малий сукцес. Правительство уважало за найвідповіднійше всї дотеперішні домаганя збувати мовчанєм. Таке поведенє правительства супроти найсправедливійших жадань українсько-руського народу уважати хиба треба за обиджаюче нехтованє культурних його потреб. Може бути, що й наші збори не будуть мати реальнійших успіхів, що й наш голос промине безслїдно в мінїстеріяльних канцеляриях, але за те не промине безслїдно між українсько-руською суспільністю, як то вносити можемо з великого числа привітів, які наспіли на наші збори з провінциї. Не так в надії сповненя правительством наших жадань, як радше в вірі викликаня живійшої акциї в тій справі між українсько-руською суспільністю, скликали ми нинїшні збори. Ми уважаємо нинїшні збори сильним початком енерґічнійшого урґенсу до правительства, першим голосним зазивом до всеї українсько-руської суспільности, під котрої сьвідомим, сильним та рішучим напором мусить вкінци правительство дати українсько-руському народови в Галичинї те, що йому належить ся не лише по думцї артикулу XIX-ого основних законів державних, але по всяким божим та людським правам. Тому результатом нинїшних зборів, буде не лише вислати мемориял до Високого ц. к. Правительства з жаданєм креовати повний університет з викладовою українсько-руською мовою, але також звернути наш зазив до цїлої українсько-руської суспільности, аби найгорячійше поперла сю справу. Отсим відкриваю сї нинїшні збори українсько-руської молодїжи всїх висших шкіл Долитавщини і пред-

кладаю на голову товариша Евгена Косевича, студента прав зі Львова, а до президиї Товаришів: Романа Сембратовича з Відня, Осипа Бурачинського з Чернівець, Гриця Бобяка з Кракова, Юліяна Мудрака з Лубна, Володимира Дутку з Пшибраму і Франца Осипа Тузяка, техніка зі Львова.

Збори приняли лїсту президиї через аклямацию, а товариш Косевич занявши місце голови, покликав на секретарів віча тт. Івана Брика, студента фільозофиї і Осипа Шухевича, студента прав, зі Львова та уділив голосу головному референтови Михайлови Галущинському, студентови фільозофиї, теперішньому голові товариства „Академічна Громада“.

Тов. Галущинський з вервою і молодечим запалом виголосив слїдуючий реферат:

Сьвітлі Збори!

Вже давно понад Европою прогомоніла борня за национальні права, вже давно в Европі пошановано поодинокі национальности і віддано їм те, що їм належить ся. Виїмково лише можемо на заході Европи знайти варварське і безпощадне нищенє национальних прав. Там взяло тепер гору питанє социяльне та економічне і за них веде ся борня. Клясова рівноправність, пошанованє прав кождої одиниці, ось се кличі, ось се цїль, до якої стремлять чим раз висше культурно поступаючі народи. У нас цїлком інакше. У нас в Австриї на кождому кроці сильнїйша нация давить і дусить слабшу, нехтує єї права, хоче знищити єї, зденационалїзувати, ставить сильну свою лабу на слабкий єще орґанїзм. У нас Німцї хочуть запанувати над Чехами та над Словінцями, Мадяри стараються винародовити Русинів, Румунів та Словаків, а в Галичинї Поляки, себто верховодяча верства і шляхта, нехтують сильний числом, але слабий впливом українсько-руський нарід. І длятого ми ще в XIX-тому столїтю боремо ся за национальні права, а з другого боку мусимо стояти за питанєм социяльним та економічним; і в сей спосіб роздвоюють ся наші сили.

Ми у східній Галичинї не маємо відповідного числа шкіл середних, народні школи в цїлковитому занепадї, ми не маємо анї одної висшої школи і длятого не можемо роз-

вивати ся на нашій рідній мові, ми не можемо скорим кро-
ком поспішати за другими культурними народами. Ми му-
симо ще кланяти ся і просити сильних міра сього, що
нам віддали те, що є наше: бо ми не є панами на нашій
рідній землї. Сумний се факт, але ще сумнїйше мусить
представляти ся і сеся суспільна верства, що загарбавши
собі не свої права, потім кидає як кусник хлїба жебракові
час від часу дрібну концесию і опісля голосить перед сьві-
том, — яка то згода є між Поляками і Українцями-Русина-
ми. Се гидка перфідия!

Наше віче, яке українсько-руська академічна моло-
діж тепер устроїла, має запротестувати проти тих наду-
жить, має далї домагати ся від правительства осно-
ваня українсько-руського унїверзитету, яко тої найвисшої
наукової інституциї, через яку лишень ми осьвічуючи себе
зможемо культурно йти вперед. А цікаве воно, для чого пра-
вительство не почуло ся до тої повинности, таку інститу-
цию для нас сотворити, длячого воно на стілько нехтувало
Українців-Русинів, та їх потреби і права? Якими причинами
може оборонити ся правительство, що в той спосіб посту-
пало з українсько-руським народом?!

Коли ми приглянемо ся, о скілько иньшим нациям
в Австриї позволено розвивати ся на їх рідній мові, то
увидимо, що тут нема одномірности, нема рівнього прав
для всїх. А найяркійшим доказом сеї нерівности є Га-
личина, де побіч себе мешкають Поляки та Українцї-Русини.
По найновійшим статистичним обчисленям*), хоч зовсїм на-
неприхильним**), (як се виказав Др. Іван Франко) виходить,
що Українців-Русинів в цїлій Австриї є 3.105.221., а Поляків
вчислені тут Жиди як також і ті, що уживають взагалі
польської „товариської“ мови — в цїлій Австриї є 3.509.183.
А все таки яким правом приходить ся нам бути в той спо-
сіб упослїдженими, яким правом тим більше, мусимо ми
учити ся на чужій для нас мові — на мові, якої ми ні
потребуємо нї в практичнім житю, нї для теоретичного обра-
зованя. Чи маємо се робити для красних очий верховодячих
у нас сфер? А тим більше се нас болить, тим більше виходить
воно для нас кривдяче, з тим більшою силою ми мусимо дома-
гати ся свого, бо воно нам належить ся, тим більше, що на ко-
ждому кроцї бачимо лише несправедливість і брутальність.

---

*) Rocznik statystyki Galicyi. Rok V. 1894 --- 1897. Lwów 189
**) Лїт. наук. Вістник стр. 135.

Візьму я тут під увагу шкільництво. Пригляньмо попереду народним школам а будемо мати один наядний доказ ярких кривд.

В цілій Галичині в р. 1895/6 маємо всїх народних шкіл зом чинних і нечинних 4.138: польських 1.976, руських 125. (не рахую тут німецьких); з того всїх чинних 3.659: польських 1.813, руських 1.812, виходить нечинних польських було 163, руських 313; а вже в р. 1896/7 всїх родних шкіл чинних і нечинних було 4.161: польських 010, руських 2.115; з того всїх чинних 3.656: польських 860. руських 1.763, значить нечинних польських 150, руських 352.

З того виходить, що в одному роцї можуть стати нечувані річи, яких як би хто не бачив в урядових правозданях, не міг би дати їм віри, — бо годї собі представити, аби щось подібного могло взагалї дїяти ся.

В протязї одного року, сеж з р. 1895/6 на р. 1996/7 прибільшено всїх шкіл разом 23. Однако-ж, коли число польських шкіл постійно росте, бо з одного року на другий приросло 34, то руських шкіл число зменшило ся о 0. Але з другого боку, коли число нечинних польських шкіл зменшило ся о 13, то число руських шкіл нечинних прибільшило ся о 39. Значить, як з одного боку меншає загальне число руських шкіл, так знову росте число нечинних руських шкіл. З того можна заключати, що за кільканайцять лїт можемо при такому скорому поступі дочекати ся, що будемо мати вже тілько дві сотки руських народних шкіл, але й то тілько на папері, бо они будуть нечинні.

Що до середнїх шкіл, то справа сеся рівнож сумно представляє ся. Ми маємо нараз аж чотири ґімназиї українсько-руською викладовою мовою, а не маємо анї одної реальної школи. Всї иньші ґімназиї, як і реальні школи польські, українсько-руська мова є там зглядно-обовязковою, а по найновійшому розпорядженю ц. к. Ради шкільної краєвої руську мову усунено на останнїй плян. І такий то стан шкільництва у східній Галичинї, де ми повинні мати в кождому більшому містї одну ґімназию з українсько-руською викладовою мовою. Длятого правительство повинно як найскорше постарати ся заложити ґімназиї з українсько-руською викладовою мовою в таких містах, як: Мортків, Станїславів, Самбір, Дрогобич, Сянік, Бережани, Броди, Сокаль, Стрий, Заліщики, Бучач, а на Буковинї;

в Кіцмани та Вижници. Сього вимагають права, які кождій нації забезпечує закон. Вимагає сього також постійний зріст числа учеників - Русинів по ґімназиях. Бо коли в році 1886/7 було учеників-Русинів по ґімназиях всїх разом 1.896, то вже в р. 1896/7 се число взросло о більше як 400, бо було їх 2.370. І се число постійно росте, бо тепер при отвореню нової ґімназиї в Тернополи число се переходить 3.000. І що за причина тим ученикам Українцям-Русинам накидувати чужу мову до унїверзитетської науки, коли на їх рідній мові можна і викладати і учити і учити ся.

Українсько-руському народови тим більше те все належить ся і належні права мусить ся йому віддати, бо він так само, як і иньші поносить тягарі для держави, бо дає рекрута, платить податки. А такі речі не дадуть ся погодити з справедливістю і чогось подібного не можливо рівнодушно зносити! Таке упослїдженє нашого народу не досить, що нас болить, але воно примушує націю ненавістю горіти до кривдників, воно дає принуку у всякий спосіб домагати ся своїх прав!

І податкові суми промовляють за нами: в році 1897 заплачено в Галичинї безпосередного податку 11,480.000 зр. а посередного податку 55,700.904 зр. — з чого чистий дохід держави виносить 64,176.804 зр. Майже половину з безпосередних податків а добру половину із посередних платить руський нарід. Річно проте платять Русини в Галичинї понад 30 мілїонів зр. державних податків — а сума їх безнастанно росте.

І ми за такі тягарі, за нашу кров і працю мусимо домагати ся для нас всїх тих прав, якими тїшить ся кожда иньша нация. Просити годї вже! Раз треба сильно виступити в обороні наших прав!

Приступаю до частини найважнїйшої, до сеї точки, яка спонукала нас зібрати ся з як-найдальших окраїн держави. Се є справа українсько-руського унїверзитету. Ми маємо, — які вже вони є — народні школи, ми маємо мале число ґімназий, але не маємо тої найвисшої інституциї, яка є мірилом культурности кожного народу.

Правитетьство часами старало ся щось зробити в Галичинї для Українців-Русинів, щоби їх бодай на хвилину заспокоїти. Однакож з другого боку старало ся бути в згодї з польськими верховодячими сферами і зі шляхтою, мимо того, що часом особливо в хвилях непевних, щоби Українців-Русинів мати по своїй сторонї, робило їм

деякі уступки. І сим дасть ся вияснити лишень се дво личне поступоване правительства.

Вже в 1784-ому 21-ого жовтня заложено а 16-ого падолиста того року за цісаря Йосифа II. отворено львівський університет. А 9-го марця 1787. декретом ц. к. придворної канцеляриї заложено у Львові руський ліцей для наук богословських та фільозофічних. Р. 1805 звинено цілком університет ві Львові, а на його місце заложено ліцей.

Аж в р. 1817. 7-ого серпня відновив цісар Франц I. університет у Львові. Тоді всї виклади відбували ся по німецьки. Але в памятному 1848 р. правительсто в непевному часї почуло ся до повинности бодай в частинї вдоволити кожду нацию. І тоді на богословському видїлї в р. 1848 отворено катедру пасторальної теольоґії з українсько-руською викладовою мовою. В р. 1849 викладано на університетї доґматику, а кромі сього катехитику та методику по руськи. А вже в р. 1858 доґматику викладають в латинській мові. На фільозофічному видїлї в р. 1849 установив уряд катедру руської мови і лїтератури. А знов в р. 1894/5 отворено катедру українсько-руської історії. На видїлї правничому виклади в українсько-руській мові почали ся доперва в р. 1862. Тоді були виклади процесу цивільного та процесу і права карного. Як в р. 1873 устали виклади цивільного процесу, так вже до нинї нема тої катедри. В р. 1870 почали ся виклади цивільного права.

І нинї ось як представляють ся на львівському університетї катедри з українсько-руською викладовою мовою:

На богословському дві катедри: пасторальна та педаґоґія; на правничому рівнож дві катедри: цивільне право і карне право з карним процесом; на фільозофічному видїлї число се нїчим не відбігло від тамтих, бо є катедри українсько-руської мови і лїтератури, та укрнїнсько-руської історії і то з обмеженим обсягом. Катедра, яку займає тепер проф. М. Грушівський є властиво катедра всесьвітньої історії з українсько-руською викладовою мовою. На жаль, до сього часу не позволено проф. М. Грушівському завести семинаря і не допущено його до іспитової комісиї. Ось як представляє ся у нас запоручений законами утраквізм, підчас коли ми користаючи з мінїстерияльних та цісарських розпоряджень повинні мати иньший зовсїм стан на львівському університетї.

В 70-тих роках вела ся на львівському університетї борня. Ходило о се, аби на університет війшли обі

краєві мови. Брали отже в сьому участь Українці-Русини і Поляки. Все те концентрувало ся передівсім коло правничого виділу. І тут перший виїмок від німецької мови викладової зроблено в користь українсько-руської мови. Цісарським розпорядженєм з дня 23. марця 1862 р. (рескрипт міністр. стану з 26-ого червня 1862 р. ч. 3542., рескр. Презід. Намістн. з 12-ого липня 1862 р. ч. 5661.) отворено на правничому виділї для предметів теоретично-судового іспиту дві надзвичайні катедри з українсько-руською викладовою мовою. Тоді доперва почали Поляки професори подавати ся о дозвіл викладати по польськи, і перший проф. Зєльонацкий в 1863 р. 15-ого цьвітня дістав дозвіл від міністра узглядняти в своїх німецьких викладах римського права принагідно польську правничу термінольоґію. І поволи один професор за другим діставали такий дозвіл. І вже в р. 1871 цісарським розпорядженєм з 4. липня (рескр. міністр. віроісп. і осьв. з 11-ого липня 1871 р. ч. 523) постановлено, що „всякі ограниченя, що стояли дотепер на перешкоді польським та руським викладам на правничому та фільозофічному виділах львівського унівєвзитету мають від тепер зовсім устати, а на катедри тих факультетів могуть бути покликані в будучности тілько особи, що будуть спосібні викладати на одній з краєвих мов“. Се розпорядженє дало нам запоруку розвивати ся на нашій мові. Ми могли і можемо мати таке саме число катедр, як се мають Поляки.

Але вже в декреті номінацийному з д. 3-ого цьвітня 1882, яким іменовано Дра Олександра Огоновського звичайним професором австрийського права цивільного з українсько-руською викладовою мовою, сказано так: „Після теперішнього уладженя львівського університету всї професори є обовязані по правилу (in der Regel) викладати на польській мові, з виїмком таких случаїв, в котрих правительство, пильнуючи завсїгди тяжачої на кождому кандидаті до катедри повинности виказати ся цїлковитим знанєм одної з краєвих мов, або інакше постановить, або інакше постановило, як то власне має ся зі згаданими руськими катедрами“. Се розпорядженє числить ся з дійсним тодїшним станом львівського університету, але воно зовсім не усуває розпорядженя з р. 1871.

Тими то розпорядженями запевнено нам утраквізм. Тимчасом його нема на нашому університеті.

Що до иньших приписів, то признано рескриптом

міністерства стану з 31-ого мая 1864. р. право складати всї державні іспити в українсько-руській мові. Сього годї виконати, бо нема відповідних катедр з українсько-руською викладовою мовою. Дальше розпорядженєм з р. 1871. усунено всякі ограниченя що-до викладових мов, а тим самим і що-до складаня іспитів. Але годї! Таких катедр нема, є лишень з польською викладовою мовою.

Риґорози вільно здавати по руськи на основі цїсарського розпорядженя з 27-ого цьвітня 1879. р., але з тим ограниченєм, шо се може дїяти ся, о скілько професори покликані ординациєю риґорозовою до іспитованя знають руську мову.

Рівно-ж габілїтацию можна відбувати по руськи, але треба предложити нїмецьку розправу і виголосити руський виклад а до оцїнки треба прибрати мужів знаючих руську мову.

Всї отже розпорядженя, які лишень були, дають Українцям-Русинам запоруку і можність розвивати свою мову на львівському унїверзитетї ві всїх предметах на кождому видїлї. Тут одна трудність лежить. Неозначеного числа катедр нема; а ті, які приписані, заняті проф. Поляками, а Українцям-Русинам лишили би ся самі доцентури. А кромі того нетерпимість деяких професорів Поляків так далеко посунена, що нїяк не до лиця мужам науки. Я не потребую про се богато говорити, а згадаю лишень те, що стало ся перед кількома лїтами з Дром Михайлом Зобковим.

Що до мови унїверзитетських властий, то річ так ся має: Рескрипт мінїстерства осьвіти з 11-ого липня 1871. р. ч. 523 каже, що академічні власти мусять приймати всї поданя до них, чи польські чи руські, і мають все зарядити, щоби на тих мовах відповідь видавано, в якій внесено подане.

Рескрипт мінїстерства осьвіти з 25-ого жовтня 1872. р. ч. 13. 669 зазначує, що сьвідоцтва з державних іспитів мають виставляти ся в тій мові, в якій відбув ся іспит або цїлий, або з більшости предметів.

Розпорядженє цїсарське знов з 27-ого цьвітня 1879. р., впроваджує польську мову урядову у внутрішній та зніщній адмінїстрациї на львівському унїверзитетї і то в тих розмірах, в яких введено польську мову яко урядову в других властях (цїс. розпор. з 4-ого червня 1869). Се виходить вже зовсїм в користь польської мови, а на доклад того власти академічні не уважають себе зовсїм

обовязаними виповнити навіть те, що ще для українсько-руської мови лишаєть ся. На наші подання внесені по руськи чи до сенату, чи до виділів відповідає ся по польськи: нам не дають руських бляпкетів і т. д.

І ось як представляє ся на львівському університеті утраквізм:

1) Від часу ународовленя львівського університету (1871. р.) не заложено анї одної нової руської катедри на правничому, на медичному та на богословському виділах: на фільозофічному виділї додано всего одну (історія).

2) Не було анї одної інавґурациї в українсько-руській мові.

3) Українцї-Русини не могуть дістати місця в жадному університетському заведеню.

4) Українсько-руська мова в урядованю усунена на послїдний плян

Так в цїлій своїй наготї представляє ся у нас утраквізм. З представленого видно дуже наглядно, що в тому вина правительства, бо воно старало ся вивязати зі своїх повинностий лише заявами, що є чистою теориєю.

На основі тих всїх даних, на основі тих всїх фактів ми приходимо до слїдуючих заключень, з яких випливає жаданє українсько-руського університету.

Перше: Утраквізм в такій формі, в якій він тепер представляє ся, нас вдовольнити не може. Такий утраквізм є лишень дуренєм нас, Українців-Русинів. А до того утраквізм на полї шкільництва є зовсїм в нашій частинї краю неможливим. Тут мешкають Українцї-Русини, тому мусять вони мати свої школи народні зовсїм чисті і чинні, вони мусять мати свої школи середні по всїх містах вехідної Галичини, вони мусять мати свій українсько-руський університет. А вже найбільше мусить нас дивувати се, що в такій інституциї, якою є університет, де обєктивність повинна дійти до свого ідеалу, що в тій інституциї одержав утраквізм форму народнї, що з него зроблено карикатуру! Ми такого утраквізму не хочемо, ми не хочемо жадного утраквізму, ми, ще раз скажу, мусимо мати свій власний українсько-руський університет.

Друге: Дальшою причиною наших постулятів є засновуванє ґімназий з українсько-руською викладовою мовою, звідки що року виходить якесь число Українців-Русинів. Вони примушені учити ся на університеті по

польськи, якої то мови вони не мають в уживаню, не знають польської термінольоґії. А навіть і для тих учеників, що вийшли з польських ґімназий є трудною річию вчити ся на польській мові, бо вони сеї мови не уживають в більшій мірі, як лиш примушені обставинами вчити ся по польськи в школї. Такий стан зовсїм не відповідає педаґоґічним вимогам.

Трете: Українсько-руські ґімназиї потребують відповідної кваліфікациї учителїв, уряди ві всхідній частинї Галичини потребують урядників-Русинів. А тим часом вони виходять з польського унїверзитету, де всї майже предмети викладає ся по польськи. І з тої самої причини, що я вже попереду сказав, є се проти всякої льоґіки висилати приміром з польського унїверзитету учителїв до руських ґімназий. І сеся причина доказує потребу заснованя українсько-руського унїверзитету.

Четверте: Так само важною причиною є число Українців-Русинів студентів на львівському унїверзитеті. Се число по датам зі справозданя за зимовий піврік 1898/9 виносило **553.** Се число зовсїм поважне і таке, для якого заснованє унїверзитету є доконечно потрібне. Се число постійно росте і за останнїй піврік зросло о **50.** А тепер ще скорше буде рости при новому отворюваню українсько-руських ґімназий. Закид мовби висше подане число студентів Українців-Русинів було мале, зовсїм нестійний. І наведу примір з унїверзитету в Чернівцях, де, як отворено унїверзитет в р. 1875. всїх студентів було понад **200,** а в зимовому півроцї 1898/9 було **377,** підчас коли число Українців-Русинів на львівському унїверзитетї близько о дві сотки перевисшає число чернівецьких унїверзитетських студентів. А се лишень є ще одним доказом потреби українсько-руського унїверзитету.

Мова українсько-руського народу зовсїм надає ся до подаваня всяких наук. Сьвідоцтвом сього є наша найвисша наукова інституция „Наукове Товариство ім. Шевченка". Длятого всякий закид з тої сторони є злобою, а рішенє сього питаня належить вже до обсягу азбуки. Над тим я застановляти ся не буду.

В Товаристві ім. Шевченка в той спосіб поступає научна робота, що під тим взглядом дорівнює Краківській Академиї Наук так що-до скількости як і змісту видавництв. Прошу зважити при помочі яких-то малих фондів сеся робота діє ся. Але коли би наше Товариство мало

такі фонди як Краківська Академия, то хто знає, чи і не перевисшило-би єї.

Можливий єще закид що-до браку відповідних сил. Я вкажу лиш на співробітників Товариства ім. Шевченка. До того ми можемо так само поступити, як се в 70-тих роках зробили Поляки, коли-то до обсадженя катедр потребували професорів. Вони брали їх звідки могли, чого ми не потребуємо робити; вони брали з за границї професорів Поляків, ми попризивали-би всїх Українцїв-Русинів професорів в Австриї з иньших висших шкіл, ми мали-би наукові сили з російської України. Нам тільки дайте унїверзитет, а ми вже знайдемо людий, щоби ними катедри обсадити! До того неодин вже дотепер Українець-Русин віддав би ся був унїверзитетській професурі, та чи се було можливе!?

Далї може ще деякі люди запитають: на що їм унїверзитету? Над таким питанєм звичайно переходить ся до порядку дневного. Але я буду старати ся на нього відповісти: Ми Українцї-Русини така сама нация як і иньші!

Наша нация так само як і иньші потребує своєї сьвятинї наук. На 9 мілїонів душ Нїмцї мають пять унїверзитетів, на 3 мілїони мають Поляки два, а звиш $3^1/_2$ мілїона Українців-Русинів анї одного. Ми рвемо ся до культури, до науки, до поступу, а нам запирають дорогу. В імя самого поступу українсько-руського народу ми мусимо вибороти унїверзитет, в імя поступу українсько-руського народу, ми жадаємо від правительства заснованя унїверзитету з нашою рідною викладовою мовою.

Коли ми отже такі важні причини подаємо, коли проти них анї один закид не може підняти ся, то правительство повинно вдоволити жаданям нашим, а тим самим сповнити жаданя цїлого українсько-руського населеня в Австриї.

З другого однакож боку мусимо візвати цїлу українсько-руську суспільність, щоби наші жаданя і наші домаганя піддержала. Тим-то і репрезентанти українсько-руської суспільности мають сесю важну справу чи то в соймі, чи в парляментї піднимати та про пекучу потребу українсько-руського унїверзитету у Львові говорити, так щоби тим способом взвичаїти наших опікунів, щоби вони привикли вже до того страшного злочину з нашого боку, до тої „анархиї“ зі сторони Українців-Русинів якою вважають наше жаданє.

А прецінь в наших жаданях нема нічого неправного. Те, що домагаємо ся свого університету, як і богато иньших фактів сьвідчить лишень, про наш справдішний культурний і духовий взріст — се сьвідчить, що ми почуваємо в собі силу, що ми чуємо за собою права, ми чуємо при собі цілий наш народ, що вже нераз дав нагоду пізнати, що він вміє постояти за важну справу і готов все витерпіти, а свого діпняти мусить! При тій силі народнього духа, при його живучости нам нічо не страшне! Навіть, як будемо мати когось проти себе, то все будемо почувати за собою цілі маси українсько-руського народу. А почуваючи се, ми будемо про те, що нас болить, безвинно говорити; що нам належить ся, того жадати: що для українсько-руської нациї, для єї самостійного культурного розвитку потрібне, будемо добивати ся.

Нас не вдоволить ніколи навіть виповнене частини наших постулятів, нам мусять віддати все те, що нам яко народови до повного розцьвіту потрібне. І длятого справи університету також не залишимо; нехай ніхто не думає, що справа сеся раз піднесена, опісля упаде, — нехай ніхто не думає, що се хвилевий огник. Ні, се огонь, але огонь не підпалом взнесений, се є огонь, який повстав з жевріючих єще ран українсько-руського народу!

Длятого ми відзиваємо ся до цілого українсько-руського народу, щоби сесю загальну справу українсько-руського університету з як найбільшою енерґиєю піддержав, а коли цілі маси українсько-руського народу, піднесуть свій голос і одноцільною лавою підопруть наші змаганя, тоді на певне рішаючі сфери не поважать ся не вдоволити наших постулятів. Длятого я ставляю слідуючі резолюциї, які нинішні збори зволять ухвалити:

І. Українсько-руські студенти всіх висших австрийських шкіл, зібрані на вічу у Львові дня 13-ого липня 1899. р. з огляду на тягарі, які українсько-руський нарід поносить для держави; з огляду на те, що артикул XIX. законів основних запоручує кождій нациї можність повного культурного розвою на своїй рідній мові; з огляду на те, що законом застережений а в практиці не переведений утраквізм львівського університету рішучо не вистарчає для культурних потреб українсько-руського народу; з огляду на те, що число студентів Українців-Русинів є так велике, що отворене для них українсько-руського університету є безусловно і необходимо потрібне; — домагають ся від

Високого Правительства отвореня українсько-руського університету у Львові.

II. Українсько-руські студенти всїх висших австрийських шкіл, зібрані на вічу дня 13-го липня 1899. р. у Львові — з огляду на велику потребу українсько-руського університету у Львові, що запевнить українсько-руському народови повний культурний розвій, постановляють вислати до Високого Міністерства віроісповідань і осьвіти мемориял в справі отвореня українсько-руського університету у Львові.

III. Українсько-руські студенти всїх висших австрийських шкіл, зібрані на вічу дня 13-ого липня 1899. р. у Львові — з огляду на те, що університет тільки з рідною мовою викладовою запевнить українсько-руській науці, а за тим і українсько-руському народови повний розвій; з огляду на превелику вагу сеї справи, — звертають ся до усеї українсько-руської суспільности і до всїх єї репрезентантів з зазивом, щоби їх жаданя як найенерґічнїйше підперли і на кождому кроці горячо піддержували.

* * *

Товариш референт скінчив — а грімкі оплески і оклики „славно!“, що хвилинами притихаючи, здіймали ся все на ново — трівали кілька мінут. Коли затихло, голова віча отворив дискусию, заповідаючи, що записані до голосу бесїдники промовляти-муть в порядку означенім старшиною основаня ґруп, які вони заступали. Тому, що найстарша ґрупа українсько-руської молодїжи, себто товариші богослови задля перепон зі сторони верховної своєї власти, не могли взяти участи в вічу, то голова віча удїлив голосу тов. М. Галущинському, щоб сей відчитав слїдуючу заяву, надіслану ними на віче:

Сьвітлі Збори!

Віче українсько-руської академічної молодїжи являєть ся як щось незвичайне, як щось нове, одначе предмет сього віча, значить, справа основаня українсько-руського університету зовсїм не нова. Сьою справою занимають ся вже від довшого часу осьвітні наші товариства, занимають ся полїтики і мужі науки; сьою справою інтересуєть ся кожда осьвідомлена людина українсько-руського народу. Віче академічної молодїжи, сьої найбільше інтересованої частини нашої суспільности — се

сінтеза усіх старань і заходів, се сінтеза справедливих домагань нашого народу; се протест проти несправедливости, проти вкорочуваня і спинюваня інтелектуального розвитку українсько-руського народу.

Мова наша неуправильнена належно в людовому шкільництві, найновійшими розпорядженями упосліджена в середніх школах, а у львівському університеті обмежена до двох чи трьох катедр. Українсько-руський народ, що двигає на своїх плечах величезні державні повинности, народ, якого наукова література і література взагалі прискореним темпом наближуєть ся до вершин иньших високо-культурних народів, мусить мати свою найвищу сьвятиню наук, де-б усі наші духові змаганя і досліди найшли своє завершенє. Тому то ми студенти теольоґії, що стоїмо на основах українсько-руської національної ідеї підпираємо резолюциї проголошені товаришем референтом, бо вважаємо їх вповні справедливими і доконечними до здійсненя. Ми вельми відчуваємо потребу основаня українсько-руського університету; нас дуже вражають сучасні аномалії у львівському університеті, де подоптано і знасилено заповіджене правительственними параґрафами право утраквізму, де величезна більшість (понад 80%) руських студентів теольоґії мусить слухати викладів у чужій мові, навіть з таких предметів як істория церкви і канонічне право. Отже ми студенти теольоґії вповні годимо ся на резолюциї нинішнього віча, бо вважаємо його не хвилевим неудачним фаєрверком, але справою глибоко обдуманою і заповітом постійних домагань і ненастанньої боротьби за належні права нашого народу.

Наш девіз такий: або нехай пропаде демократично-поступовий українсько-руський народ, най пропаде молодіж, що бажає для себе і для своїх сьвітла правди і науки, а нехай настане власть темноти, ніч абсолютизму; нехай австрийське правительство, прийме на себе роль тиранства і нехай на глум величнім змаганям 19-того столітя, на глум етичним прінціпам і людському достоїнству закнеблює уста міліонам українсько-руського народу, нехай спинить природний його поступ, або нехай кождий народ має відповідні права для свойого індівідуального розвитку!! Одначе ми віруючи, що живої осьвідомленої народньої сили ніхто не зможе спинити на шляху поступу, що сьвітло правди розломить усі запори угнетеня, упосліджeня, маємо повну надію і запоруку, що на укра-

їнсько-руській земли, в українсько-руському городі Львові **в коротці мусить станути найвища сьвятиня наук: українсько-руський унїверзитет!!**

За студентів теольоґиї:

Юрий Кміт. Володимир Ванчицький.

По відчитаню заяви від товаришів богословів. котру віче приняло грімкими оплесками, уділив голова віча голосу тов. Володимирови Старосольському, студентови прав, теперішньому голові товариства „Січ“, яко представителеви українсько-руської молодїжи висших віденських шкіл.

Тов. Старосольський промовив так:

Славні Товариші!

Український унїверзитет — стара мрія Острожського і Петра Могили, се нїби нута — відгомін давньої пісні, що звенїла колись на Українї тай замовкла під гуком гармат зпід Берестечка та Полтави і під гамором тих безчисленних і неназваних боротьбів, що сумом і недолию покрили зелену Україну. Та, коли зпід попелу зруйнованої Січи встала наша национальна ідея, встала разом з нею, як невідлучна єї частина, потреба осьвіти й науки; а нинї, коли ми перейшли усї низчі ступенї культурного розвитку, став ся свій унїзерзитет синонїмом, символом наших культурних потреб. Отсе конечний вислїдок нашого дотеперішнього розвитку.

Товариші! Ми сьвідомі наших народних прав — і сього доказ зложили ми в довгїй і тяжкій боротьбі за за ті права; сього доказ зложили мужики наші, що кров свою проливали за ідею і ті що сипали могили своїм мученикам. Та ми в рівній мірі сьвідомі своїх обовязків, а одним з них — се обовязок не лишати ся по заду в культурному походї людскости, обовязок не лише не стояти низше загального культурного уровеня, а по силам своїм докинути щось до суми культурних добутків людства! А сили до сього в нас чималі. Я згадаю тілько, що се Українцї писали права Литовцям, Українцї творили золотий вік польської словесности, наші учені несли сьвітло там, звідки іде нинї варварський гнет, наш земляк збудив национальну самосьвідомість у південних Славян, а навіть тепер ворожі нам Мадяри величають Українця родом своїм найбільшим ґенїєм — поетом. Ті фа-

кти, се не наші гордощі але чужі. Товариші! Коли чужу рілю уміли наші люди орати, що добули би вони для культури, колиб на рідній почві були знайшли спосіб працювати! А конечними условинами до научної праці є для нас власний унівирзитет.

Товариші! Я не думаю єще мотивувати його потреби, бо-ж хиба нема ні в сій сали, ні на цілій Україні серця, щоб сеї потреби як найгорячійше не відчувало. Та я мушу піднести один болючий бік нашого житя, одну нашу хоробу, се плюгавство зради і ренеґацтва, що замутило русло нашого житя. Брак власних шкіл, а в їх числі свойого університету, се головне їх жерело. Я не думаю, щоб аж науки треба до борби з ренеґацтвом, але я провірений глибоко, що там, де правдива наука і осьвіта, там вони самим фактом істнованя виключають зраду і ренеґацтво. І тому ми Січовики і ціле студенство висших віденських шкіл, так глибоко відчуваємо потребу свойого університету, — а ще й тому, що ми рідний університет уважаємо конечним кроком на дорозі, по якій ідучи ми мусимо дійти до ясного непорочно-чистого нашого ідеалу, за котрий кождий з нас готов душу й тіло віддати, а тим ідеалом є: „Україна irredenta“. (Грімкі оплески — славно!)

Відтак забрав голос репрезентант другого по старшині Товариства „Союз“ тов. Олекса Кобилянський студент прав в Чернівцях, голова того Товариства:

Поважані Товариші!

На орлиних крилах понесла ся по цілій Україні-Руси радісна вість, що ви товариші скликуєте віче — і ось мов на голос могучого вічевого дзвона, поспішила вся молодіж, що в серцях єї тліє зарево любови до вітчини: прибула, щоб своїм числом показати, як оправданий — поставлений вами постулят. І ми українсько-руські академики з Чернівців уважали за свій сьвятий обовязок прибути на віче і підперти горячо порушену вами справу, що має посунути наш бідний, чужинцями придушений народ о ступінь наперед в здобуваню всесьвітного знаня і культури, що має дати підставу до зрівнаня нас з иньшими культурними народами.

А що надійшла ся хвиля, яка дає нам спроможність перед цілим сьвітом виказати одну з наших пекучих потреб

і домагати ся справедливого єї полагодженя, завдячуємо се в першій мірі вам товариші із „Академічної Громади“. Скликуючи сей зїїзд ви перші давним, обновленим домаганям надали якусь реальну форму і длятого витаю вас товариші в імени „Союза“, а заразом складаю вам сердечну подяку, що не забули ви і на нас починаючи се діло, котре прийде в недовгім вже часї на порядок дневний і в нашій тїснїйшій вітчинї — на Буковинї.

З'їзд сей має для нас Буковинцїв велике значінє ще і з того згляду, що стаємо тут Українцї-Русини з обох боків Черемошу поруч муж при мужу до спільної боротьби і працї і від тепер, чей коли не постійно, то бодай частїйше нїж доси спільно іти-мемо рука в руку, спільно помагати собі, бож і цїль наша — одна.

Сли коли була конечність думати над здвигненєм нашого народу зпід тяжкого ярма, що тяжить на ньому вже більш як лїт пятьсот, то тепер певне прийшла вже пора працювати над здїйсненєм наших замірів, пора до реальної працї в користь поступу, бо в культурній роботї ми зістали далеко позаду иньших народів.

Товариші! Не без причини наші непрошені опікуни старають ся усїми силами утримати застій на поли нашого народнього, середнього і висшого шкільництва; вони знають сей правдивий аксіом: „знанє то сила, сила то знанє!“ — аксіом грізний для них вже нинї. Ми товариші пригадаймо собі нинї сей оклик і стремім до того, щоб його правдивість показала ся живим прикладом і на українсько-руськім народї, що нинї не маючи природного центру висшої науки, — almam matrem. — тулить ся з культурною роботою під крила приватного, незасібного наукового товариства.

Що нам кажуть учити ся на чужій мові, хоч рівночасно роблять малі уступки в урядованю з партиями в українсько-руській мові — мові сих сторін, се аномалїя. Що тримілїоновому народови накинено чужу мову в науковій його працї се аномалїя в кождій державі, а тим більше в державі конституцийній. Однак сю аномалїю ми усунемо, товариші, ми поборемо усї перепони. Ви чули тут з уст передбесїдника референта товариша М. Галущинського, який є постулят українсько-руського народу висказаний устами українсько-руської молодїжи, зібраної на нинїшньому вічу. Ви чули усї річеві виводи і арґументи промовляючі за слушностю постуляту і дома-

гаючі ся здійсненя того-ж. Тому я горячо підпираю резолюциї референта і в імени „Союза“ голосуватибуду за ними, а всїх присутних також взиваю, щоб так голосували; від себе-ж скажу тільки, що наша борба хоч она мусить бути довга і завзята усьвятить ся побідою. До нас належить роз'ясненє справи, та аґітация за нею в найширших кругах, а коли єї вага, єї розумінє буде уцїлої суспільности так у інтелїґенциї, як серед сїрої маси, то від сього розуміня справи мілїонами як від елементарної сили, упаде мур, упаде стїна, що заслонює нам сьвітло і дорогу до поступу, упаде сама з себе, як мури Єрихону перед голосом труб. Сею єрихонською трубою має бути для нас новітний оклик: Знанє то сила, сила то знанє! оклик, що наш ґенїй, — Тарас Шевченко перед сорок роками його висказав в иньших троха словах:

Учіте ся, брати мої
Думайте, читайте.

Після принятого порядку удїлив голова голосу товаришеви Грицеви Бобякови, студентови фільозофиї в Кракові делеґатови українсько-руських студентів тамошнього унїверзитету:

Високоповажані Товариші!

З уваги на се, що попередні товариші бесїдники всесторонно обговорили справу основаня українсько-руського унїверзитету, не умів би я вже нічого більше сказати, коли-б не хотїв сього самого повторювати. Не можу однак не згадати про одну річ, яка може промовить в користь нашої справи. — се річ інтересу нашої держави. Точка сеся мабуть не була піднесена нинїшними бесїдниками.

Здає ся менї, що наша держава повинна сповнити наші жаданя що-до унїверзитету та иньші з обсягу шкільництва, не лиш з огляду на справедливість, а тим самим на піддержанє моральної поваги, але й з огляду на власне добро. Держава, що не бере участи в всесьвітних культурних змаганях, або вдоволяє ся лиш тим, що присвоює собі і перетравлює культурні здобутки других держав, а сама нічого не продукує, лишена власним силам, буде мусїла упасти та піти на корм иньшим державам,

Вже минули ті часи, коли сам меч та сильні мязи в руках рішали про судьбу народів. Ми бачимо, що й нині сама фізична сила не поможе, а вже мабуть час недалекий, коли вона буде до сього цілковито непотрібна. Нарід сильнійший культурно, хоча-б й слабший фізично, возьме верх над народом о низшій культурі. Ясна річ, що кожда держава, коли хоче істнувати, мусить стреміти до поступу та не датись випереджувати иньшим на тій дорозі.

Культурною державою назве ся держава тогди, коли поодинокі народи, що на ню складають ся, будуть такими. Як сказано попереду, буде така держава й сильною. Австрия подібна до якоїнебудь кристалинської скали, а єї народи — се поодинокі складові мінерали. Коли мінерали хоча-б лиш одного рода зачнуть розкладати ся, то тратить ся тим самим звязь між иньшими, навіть і більшими, в більшій скількости виступаючими та відпорнійшими на розклад мінералами. Скала яко така перестає істнувати, розсипані складові части входять тепер в склад иньших скал. Тим то не вистарчить, щоби більшість народів нашої держави і то насейсильнійші були культурними, але всї члени держави, яко тїла, мусять бути сильні й здорові, аби цїлість назвала ся могучою.

Проте, аби якийсь нарід міг бути дїйсно культурним, коли він мусить учити ся на чужій мові, — нема й бесїди; — він нїколи не буде міг дорівняти тому народови, що розвиває науку і учить ся на власній мові, а коли дорівняє то робить се з великою шкодою для фізичного здоровля. Не час, нї місце тут ширше розводити ся над умотивованєм сеї гадки; коротко однак мушу перебігти важнїйші точки. З елєментарної психольоґії відомо всїм, що чоловік найбільше учить ся в дїточому віцї. Дальша наука, що треває до смерти, полягає лиш на присвоюваню нових прибуваючих понять, додаваних пізнїйшою наукою до давних набутих в дїточому віцї.

Присвоюванє се відбуваєть ся тим лекше і з тим більшою користю (скажім: наука тим лекше і скорше йде) чим сильнїйші суть ті ґрупи присвоюючі, чи аперципуючі, як їх зовуть психольоґи і чим більше є їх упорядкованє. Коли школа не може або не уміє використати сих природних дарів, то наука не веде ся, або йде пиняво. Хоча-б дитина не внесла в школу жадних иньших ґруп аперципуючих, (а се неможливе), то вносить коли є

здорова, великий засіб звуків рідньої мови. Коли не має вже жадних иньших ґруп аперципуючих, то бодай ті понятя присвоює собі дитина, які вяжуть ся зі звуком єї матірної мови. Учити когось на чужій мові, зневолювати його до того, значить здоптати основні правила педаґоґії. Низша школа мусить бути з такою мовою, якою ученики бесїдували в передшкільному віцї. А що — тут ужию педаґоґічного терміну — дальша наука є доповнювснєм попередньої, то в слїд затим мусить бути середня та висша школа з тою самою мовою.

Коли кому не дають учити ся на рідній мові, то не дають йому можности присвоїти собі здобутків чужої культури; а про те, аби той нарід міг щось сотворити і виміняти се за чужі витвори, — бесїди бути не може. А треба зважити, що нині наука і без того є утруднена. Величезний поступ, який наука з кождою, скажу, дниною робить, вслїд затим ідучий подїл працї та науки, страшенна конкуренция на кождому полї, суть причиною, що найменша полекша в здобуваню науки та способі єї розвитку дає перевагу дотичному народови чи державі, що виразно ще раз підношу. Тому то — жаданя наші що-до креованя всїх шкіл з українсько-руською викладовою мовою, головно-ж унїверзитету, повинна держава сповнити у власному добре зрозумілому інтересї.

На кінець моєї бесїди заявляю в імени тих краківських товаришів українсько-руської крови, що не виперли ся своєї народности, що всї солїдаризуємо ся з піднесеними на сьому вічі гадками і складаємо як найсердечнїйшу подяку товаришам комітетовим, що заняли ся урядженєм сього віча. — Я скінчив.

Четвертий з ряду бесїдників забрав слово товариш Юлїян Мудрак, студент гірничої академиї в Лубнї, голова Товариства „Чорногора“:

Поважані і Дорогі Товариші!

До слів моїх передбесїдників не маю що більше додати, як лиш се, що гірнича молодїж вповнї солїдаризуєсь з постулятами молодїжи унїверзитетської в справі заложеня українсько-руського унїверзитету. Для нас не лиш яко для Українців-Русинів, але й яко технїків справа сеся

важнійша, ніж се на око видавалоби ся; потреба унїверзитету нам рівно-ж даєсь відчувати.

Унїверзитет, плекаючи всякі науки, між тим і математичні та природничі, дає тим самим підставу для розвою техніки, котрої гірництво і гутництво творить одну з найважнійших галузий.

Українсько-руський унїверзитет дасть отже товчок до розвою нашої техніки, а тим самим причинить ся і до піднесеня материяльного стану нашого бідного народу.

З основанєм унїверзитету, та розвоєм нашої науки і гірники, змушені ще довгі і довгі літа учити ся за границю і в цілком чужій собі бесїдї будуть могли також пособити українсько-руській науцї. Між тим, як наші Товариші иньших народностий, учачись на чужій бесїдї, все такой можуть приватно працювати на своїй рідній мові, та покінчивши студиї віддають науцї важні услуги, для нас, руських гірників, се річ, хотьби для браку українсько-руських книжок фахових і наукових, та фахової номенклятури майже неможлива. До сего можемо дійти лиш з заложенєм унїверзитету з викладовою українсько-руською мовою, що нам після всяких людських та божих прав належить ся.

Наконець позволю собі в імени тїснїйшого кружка моїх товаришів зложити товаришам Громадянам сердечну подяку за се, що не щадили часу нї працї та заходу, аби віче устроїти як найвеличавійше.

Відтак уділив голова віча голосу товаришеви Володимирови Дутцї, студентови гірничої академиї в Пшибрамі, голові Товариства „Ватра“:

Товариші!

Невелике число гірничих академиків в Пшибрамі діставши зазив на віче Русинів-академиків всїх австрийських шкіл для жаданя заложеня українсько-руського урїверзитету у Львові вислало свого делеґата в моїй особі з припорученєм забрати голос в тій справі і прилучитись до гадок і ухвал на нинїшньому вічу. То-ж сповняючи се припорученє не думаю ставити якихось утопійних жадань, не жадаю руської гірничої академиї в Бориславі або чогось подібного, але поділяю гадку всїх здорово-мислячих Українцїв-Русинів, головно-ж відчу-

ваючи рівно. як мої товариші потребу українсько-руського університету. прилучую ся в імени власнім і моїх неприсутних товаришів до резолюций поставлених референтом і так вичерпуючо умотивованих всіми моїми передбесідниками та кличу нам всім на сю дорогу щирогірниче: „Щасть Боже!“

Слідуючий бесідник Товариш Павло Дурбак, студент політехніки у Львові, преставитель товариства „Основа“ промовив ось якими словами:

Товариші!

У тій так важній для університетської молодіжи, як і для цілого українсько-руського народу хвилї, ми українсько-руська політехнічна молодіж, як частина академічної молодіжи мусимо — ми обовязані — забрати в сїй справі також голос.

Не буду я тут розводити ся про потребу і вагу українсько-руського університету для нас, для нашої науки, культури та осьвіти, бо се кождому з нас звісне і висказане було моїми передбесїдниками. Я вкажу лише на наше історичне право, на те, що наші домаганя не є щось нечуване, що ми не домагаємо ся чогось нового, ми жадаємо лише приверненя того, що нам раз уже було дане, що ми посїдали.

Те, що вчинив для нас Українців-Русинів цїсар Йосиф II., ми пригноблені віковою паньщизняною неволию не були в силї удержати як слїд і мусїли уступити на річ сильнїщих.

Обставини однак тепер сильно змінили ся: наша наукова лїтература розвинула ся, ми можемо похвалити ся тепер людьми, що придбали собі своїми працями чималу наукову славу. Одні з тих небіщики, а живучі — розкинені по ріжних університетах, орють чужу, не свою питому ниву, та засївають чужі не свої серця зерном науки. Сумно стає, згадавши се: а ще сумнїще, коли поглянемо на себе. Ми більше як півтисячна молодіж, блукаємо мов ті комірники по чужих хатах, ми мусимо тиняти ся по чужих університетах, в чужій, не своїй мові слухати викладів.

Тож не диво, що нинїшне віче згромадило тільки учасників. Се не демонстрация викликана аґітациєю одиниць, що пригнала нас на віче: се пекуча потреба та

сьвідомість, що такий стан річи далї істнувати не може і не сьміє.

Стяг піднесений раз з девізом, „а для Українців-Русинів українсько-руський унїверзитет!“ ми високо держати-мемо перед собою і незвинемо його скорше, аж дібємо до свойого. Ми не пропустимо жадної нагоди, жадної спосібної хвилї, аби не піднести грімкого голосу про конечність українсько-руського унїверзитету. З підмогою цїлої нашої українсько-руської суспільности, ми мусимо дійти до мети і дійдемо.

Ще раз кажу, ми політехнїчна молодїж не маємо слів радости, слів признаня для наших унїверзитетських товаришів за солїдне піднесенє стягу: „для Українців-Русинів українсько-руський унїверзитет!“ Ми кличемо: Щасть Боже новому дїлу! Дай Боже, щоб ми рівно-ж на так численному вічу в короткому часї могли сказати: нам треба українсько-руської технїки!

На закінченє дискусиї забрав слово представитель Товариства „Академічна Громада“ у Львові тов. Роман Стефанович, студ. прав:

Дорогі Товариші!

Припала мині честь промовити іменем львівської „Академічної Громади“ на вічу, що скликане в справі преважній для всеї України-Руси, в справі основаня русько-українського унїверзитету у Львові.

Неприязним обставинам, ворожим, заборчим змаганям наших славянських сусїдів має завдячити 30-ти мілїоновий українсько-руський народ, що немов наглум правдї і справедливости не має при самім кінци XIX. столїтя нї одного-однїського свого унїверзитету, нї одної сьвятинї своєї питомої науки.

З одного боку деспотична Москва давить з зелїзною консеквенциєю усякий прояв нашого духового житя на Українї і старає ся брутальною силою спинити розвій українсько-руської лїтератури і науки; — з другого боку в конституцийній Австриї, мимо голошених лїберальних ідей, мимо признаної рівноправности всїх наций, мимо законного запорученя кождій з них повного культурного розвою в своїй рідній мові, ми зверх три мілїони Українців-Русинів в Австриї, як на кождім иньшім полї, так і на полї просьвіти і шкільництва справдї по ма-

чопиному трактовані та крайно упослїджені. Народні школи польонїзовані та в великій части нечинні, середні, крім трех, усї польські. — Що до висших шкіл, то ми Русини, мимо достаточного числа студентів, мимо поважних наукових руських сил, що приневолені тинятись по чужих унїверзитетах, мусимо вдоволятись тими кількома руськими катедрами на львівськім унїверзитетї.

Наші любі славянські сусїди люблять частенько говорити про згоду з братьми-Русинами, про їх рівноправність на кождому полї, про уступства для них на полї шкільництва, вказують і на руські катедри...

Та ми добре видимо, як виглядає на дїлї та наша рівноправність; ми бачимо добре, як представляє ся запоручений нам утраквізм майже чисто-польського львівського унїверзитету, де мов на наругу терпить ся в комірнім кілька руських катедр; яко студенти того унїверзитету відчуваємо добре усї благодати превеликої печаливости наших опікунів, — от хотьби осьмилїтне необсаджуванє катедри приватного австрийського права з руською мовою викладовою, опорожненої по смерти незабутнього професора Дра Олександра Огоновського; ми-ж ті, що мусимо при всякій нагодї глядїти з обуренєм на соромне упослїджуванє руського язика на львівськім унїверзитетї; словом, ми львівські студенти може найлїпше відчуваємо потребу русько-українського унїверзитету у Львові.

Та теперішнїй стан, що соромно упокоряє наше национальне достоїнство, не сьміє довше тревати! Ми твердо віримо, що зможемо ще вибороти собі те, що нам належить ся.

І в імя тої ідеї, в імя боротьби за наше найсправедливійше право, зібрались сегодня ми, Українцї-Русини, академики з близька і з далека на віче, щоб забрати рішучий, а певно що і компетентний голос в справі основаня українсько-руського унїверзитету у Львові.

На превеликий жаль не всї товариші змогли прибути на сегоднїшне віче, — не змогли іменно взяти в нїм участи товариші теольоґи, а то з причини заборони зі сторони своєї духовної власти, що вважала і сим разом своїм обовязком кинути колоду під ноги нашим ідейним стремлїням, що вважала своїм обовязком спинити товаришів теольоґів в сповненю свого сьвятого, народного обовязку. Та і семінарська клявзура не скувала душі живої та слова живого у тих, у котрих вони є, — товариші теольоґи озвались до нас письменно і мимо ретроґрадних затїй

своїх властий, заявили з одушевленем свою єдність з домаганем своїх сьвітських товаришів.

Нехай-же небувала досї однодушність та солїдарність усїх українсько-руських академиків бодрить нас в тяжкій боротьбі! Будьмо переконані, що наш могутний голос піднесений сегодня в імя правди і справедливости в так важній та пекучій справі не прогомонить безслїдно, — а знайде щире і однодушне признанє і одобренє у всего українсько-руського загалу та енерґічне поперте у його заступників. А тодї і міродайні сфери не посьміють злегковажити наших справедливих жадань, за котрими постоїть увесь народ, — а числячись з грімким, енерґічним та неустаючим голосом усеї українсько-руської суспільности та еї заступників, будуть мусїли вкінци дати нам те, що нам належить ся!

По промові тов. Р. Стефановича поручив голова секретареви товаришеви О. Шухевичеви відчитати резолюциї і зарядив над кождою резолюциєю поодиноко голосованє.

Резолюциї принято одноголосно серед грімких оплесків.

Голова сконстатував, що резолюциї ухвалено одноголосно і удїлив в наглій справі годосу товаришеви В. Старосольському, котрий острими словами напятнував заряджене семинарських властий, зборонююче питомцям брати участь в вічу і поставив резолюцию, котра звучить в дословнім текстї ось як:

Українсько-руська молодїж зібрана на вічу дня 13-ого липня 1899. р., у Львові висказує глубокий жаль тим сферам, що не позволили товаришам богословам брати участи в нинїшньому вічу.

І сю резолюцию приняло віче серед грімких оплесків і окликів.

Відтак зарядив тов. голова відчитанє мемориялу і дав в тій цїли голос товаришеви Л. Цегельському, студентови прав.

Дословний текст сього мемориялу ось який:

Високе ц. к. Мінїстерство!

Культурні змаганя, осьвітні потреби українсько-руського народу в Австриї зросли до того степеня,

що дотеперішні українсько-руські едукацийні інституциї цілковито не суть в силї їх заспокоїти. Поминувши людове шкільництво та середні школи, що в неодному зглядї завдяки зарядови псевдо-утраквістичної, а для осьвітних змагань українсько-руського народу неприхильної галицької ц. к. Ради шкільної краєвої, суть недостаточні, невдоволяючі фактичних потреб — ураїнсько-руський нарід відчуває кромі сього пекучий брак найвисшої, від всякого галицького утраквізму осторонь стоячої, наукової інституциї, деб на рідній мові міг свобідно розвивати свої духові сили Маємо тут на думцї унїверзитет, якого задачі не могуть чейже сповнити нї народні, нї середні школи. Потребу українсько-руського унїверзитету відчуває весь нарід, вся українсько-руська інтелїґенция, а в першій мірі українсько руська унїверзитетська молодїж

Факт, що Високе ц. к правительство дотепер не подбало о заспокоєнє сеї потреби, не дасть оправдати ся нїякими зглядами — нї числом українсько-руської народности в краю, нї єї недостаточним культурним підготовленєм, нї вкінци браком потрібних на ту цїль фондів.

По неприхильному нам в високій мірі урядовому обчисленю з 1890 р жиє в однїй масї в Галичинї та Буковинї 3,104.000 українсько-руського народу, а коли до сього дочислимо єще 500 000 угорських Русинів, то покаже ся дуже поважна цифра 3,604.000. Наколи отже зважимо, що девять мілїонів Нїмцїв має аж 5, а звиш 3 мілїони Поляків 2 унїверзитети, то чейже півчетверта мілїона Українцїв Русинів повинні мати бодай один унїверзитет.

Українсько-руському народови належить ся унїверзитет і задля його великих тягарів, які поносить для держави. Поминаємо великий контінґент

рекрутів, який дають Русини, а перейдемо до самих сум податкових. Зі суми 11 ½ міліона безпосередних податків, які платить Галичина (дати з 1897. р)., припадає на українсько-руський нарід певно звиш третина. Докладнійше можна обчислити посередні податки. Галичина заплатила їх в 1897. р. 55,710.000, а що Русини становлять 42·3% населеня Галичини, то на них припадає 24,565.000 отсього поголовного податку Тому то нарід, що вносить річно в державні каси понад 30 міліонів, мусить мати запевнену від держави хоч можність повного культурного розвитку.

Вкінци українсько-руський нарід мимо всїх невідрадних і ворожих обставин розвинув ся культурно так високо, що з одного боку є в станї власними науковими силами обсадити катедри, а з другого боку достатчити зовсїм лицюючого унїверзитетськїй повазї числа слухачів Досить вказати з одного боку на наукові працї професорів Українців-Русинів на польських, москвовських, чеських, нїмецьких та хорвацьких унїверзитетах та технїках, з другого боку на цїнну наукову дїяльність Товариства ім. Шевченка, щоб переконати ся про наукову силу Українців-Русинів А вже що-до числа слухачів, то не заходить найменша обава. На самому тільки львівському унїверзитетї вписало ся на рік 1898/9 593 Українців - Русинів а число се перевисшає о 176 всїх слухачів чернівецького унїверзитету, де на рік 1898/9 вписаних було тільки 377 счухачів. Тут належить еще запримітити, що досить поважне число академиків-Русинів записало ся на унїверзитети в Чернівцях, у Відни, Кракові, Ґрацу і т. д

Що більше: число ґімназияльних учеників українсько руської народности що раз зростає. І так в десятилїтю від 1886-го до 1896 го з числа 1.896

зросло на 2.370, а з отворенєм нової українсько-руської ґімназиї в Коломиї та Тернополи число се піднесло ся в 1898/9 р. понад 3.000. Таке число ґімназияльних учеників є також повною запорукою, що осібний українсько-руський унїверзитет заповнить ся А знати треба, що з трех тисячів українсько-руських ґімназиястів понад 1.200 учить ся в українсько-руських ґімназиях, а ті по приписам закону не обовязані учити ся по польськи. Вступивши однак на один з краєвих унїверзитетів змушені суть слухати польських викладів і виучувати ся лекциї та здавати іспити на польській мові

Стан такий і не педаґоґічний і для українсько-руських слухачів дуже некорисний.

Вправдї цїсарським розпорядженєм з 4. липня 1871-го р (рескр мін. віроісповідань і осьвіти з 11. липня 1871 ч. 523), коли знесено виклади на нїмецькій мові, постановлено, що й всякі ограниченя, які дотепер стояли на перешкодї українсько руським та польським викладам на правничому та фільозофічному видїлах львівського унїверзитету мають від тепер зовсїм устати, а на катедри на тих видїлах можуть бути покликані в будучности лиш особи вповнї спосібні викладати на однїй з краєвих мов. Однак, коли на папери зроблено львівський унїверзитет утраквістичний, то на дїлї правительство сприяло „tacite“ скорому спольонїзованю унїверзитету, що відбувало ся поквапно між роком 1871-им а 1882-им а вже рескриптом ц. к мінїстерства осьвіти з 3 V. 1882 р. ч. 5204 заявлено отверто, що професори львівського унїверзитету мають по правилу (in der Regel) викладати по польськи, крім випадків, де правительство уже інакше постановило, або на будуче інакше постановить Так отже тим рескриптом надано львівському унїверзитови майже виключно польський характер, а рівночасно спинено

українсько-руській мові вступ до найвисших шкіл і через те позбавлено українсько-руський нарід способу духового розвитку, бо чейже ті шість катедр з українсько-руською викладовою мовою, які тепер істнують на львівському унїверзитетї, не можуть відповідати нї степеневи духового розвитку українсько-руського народу, нї вдоволити наукові та практичні вимоги українсько-руських слухачів

Зваживши отже, що українсько руський нарід займаючий чисельно так поважне місце між народами Австриї поносячий так значні тягари державні і просьвітно та культурно так високо розвинений — позбавлено способу розвивати свої духові сили на його рідній мові в найвисшій науковій інституциї — уважають українсько руські слухачі дотеперішнїй стан річий на львівському унїверзитетї кривдячим та обиджаючим українсько-руський нарід і тому домагають ся отсим креованя Високим ц к Правительством унїверзитету у Львові з українсько-руською викладовою мовою.

Українсько-руська академічна молодїж заявляє заразом, що лиш креоване цїлого і повного унїверзитету, а не кількох нових катедр заспокоїть єї домагане і народно-культурні потреби Русинів в Галичинї та Буковинї.

У Львові 13 липня 1899.

* * *

По прочитаню мемориялу зарядив голова павзу на на 10 хвиль. В тому часї підписували присутні мемориял. Мемориял підписаний **чотириста сорок і девять (449)** студентами висших шкіл та **пятьдесять сїмома (57)** матуристами.

По павзї прочитано слїдуючі привітні письма і телеґрами, що наспіли на се віче зі всїх сторін Австриї, де живуть Українцї-Русини.

а) Привітні письма.

ЛЬВІВ: З далеко більшою радістю приняли ми вість про скликане віча, на котрім має поставитись жадане заснованя українсько-руського університету, як котра небудь иньша українсько-руська ґімназияльна молодїж, а то з тої причини, що ми образуючись на українсько-руській мові в середній школї відчуваємо потребу образуватись на тій мові і на університеті далеко більше, як другі. Тому засилаємо Вам, старші Товариші щирий привіт і слова вдячности за Ваш труд на сїм вічу. Рівночасно бажаємо вічови найлїпшого успіху і найскоріщого здійсненя тих жадань, які поставите на вічу. Ми пересьвідчені, що ті жаданя мусять здійснити ся, що так вороги наші як і домашні перевертні мусять покорити ся перед такою силою, якою є український нарід.

Нехай-же се віче буде одним доказом більше, що український нарід живе, що нїяка сила не може спинити його на дорозї поступу. Нехай ухвали сего віча стануть тим голосом, що лякатиме усїх ворогів нашого национального розвою. — Українсько-руська молодїж академічної ґімназиї.

БІБРКА: Бажаємо як найкрасших успіхів нарадам академічного віча. Дасть Бог, правда поборе і наші сини почують врешті слово науки у своїй мові на злість ворогам Руси. — Іван Костирка, Михайло Закаляк, Александер Вітковицький купець в Бібрцї, Михайло Костирка, Ілия Залога, Василь Коцюмбас, Іван Коцюмбас дяк в Бібрцї, Василь Ничка, Іван Комушина, Андрух Охримович, Олекса Карабин, Іван Чемеринський секретар громадський, Теодор Лукасевич, Михайло Черкас, Іван Фрасуляк, Йосиф Юшкевич, Антін Козакевич, Стах Рудий, Михайло Ничка, Ілько Бобечко, Яцко Лучкевич, Стефан Костирка, Іван Ґалушка, Теодор Гусар, Іван Закаляк, Стах Алофавич, Іван Комар, Йосиф Корошевський — міщани бобрецькі.

БІБРКА: Молодим борцям за культурний розвій свого народу слава! — Філїя „Просьвіти" в Бібрцї. О. Евґен Дзерович, Вітковицький.

БІБРКА: Слава Вам руські академики, що в імя правди і справедливости домагаєте ся руського університету, котрого наш тримілїоновий нарід доси не має завдяки нашим відвічним гнобителям. Боріте ся поборете! Русини з Вами. — Руська Рада бобрецька. І. Штогрин, Евг. Дзерович.

БІБРКА: Честь Вам молодцї, що вмієте постояти за наше незадавнене і справедливе право до руського університету. За божою ласкою, підперті в своїх стремлїнях цїлим народом побідимо певно всїх ворогів нашого культурного розвою. = Сьвященики бобрецького деканату — І. Штогрин. Е. Дзерович.

ВОЙНИЛІВ: Солїдарні з Вашими патриотично-культурними змаганями прилучаємо ся до ухвалених резолюций. — За міщан войнилівських: Юрко Ґаджоровський, Ігнатий Борачик, Никола Дурбак.

КАМІНКА СТРУМИЛОВА: Шлемо Вам сердечне поздоровленє. Жаданє Ваше оправданє. Ми лучимо ся з Вами — бо Русь австрийська мусить мати руський університет. Домагайтесь бодро, за Вами відкликнуть ся мілїони руського народу позбавленого найвисшої сьвятинї науки. — З філїї „Просьвіти". Цегельський голова.

ПРАГА: Я не потребую впевняти шановний Комітет академічної молодіжи, що справа основаня університету з руською мовою викладовою мене дуже інтересує. Я радію серцем що молодіж руська добре зрозуміла, яку велику вагу має руський університет для нашої народности. Поки не буде в нас свого університету, а наша мова не буде переведена по всіх загонах науки, поти ми не нация.

Gutta cavat lapidem, тож і шановний Комітет колись дождется того, чого бажає, чого і всї Русини бажати мусять. — Др. Іван Пулюй професор політехніки.

РОМАНІВ: Нехай Ваш вічевий голос скріпить та наша заява що також під сільською стріхою є ясна сьвідомість неоспоримих, (хоть насильно прикорочених) прав для культурного розвитку нашого народу і горяче бажане діждатись як найскорше свого руського університету. — Читальня „Просьвіти .

ТЕЙСАРІВ: На Вашім вічу, Вашими устами говорить і прав своїх шукає голос, що йде з душі всего українсько-руського народу. Помагай Біг в щасливу хвилю начинати діло і скоренько повитати відкрите українсько руського університету. — Від читальнї Просьвіти" О. Ілярий Валявський голова.

ТУРКА: Сьвітлий Зборе! Духом есьмо з Вами — молодими козаками! Боріте ся здорово! За нами Бог і правда! Руський університет потрібний нам так, як рибі вода. З ухвалами віча годимо ся вповні. — Максим Крушельницький учитель народний, Пантелеймон Пюрко канцеліст судовий Василь Мацюрак сьвященик в Свиднику.

ТОРКИ: З дорогої душі жичу Вам, щоб високу ціль Вашу осягли Ви на добро і славу Руси-України. Відозвати ся в сїй справі було довгом давних моїх мрій, в котрих усе Україну бачив я убрану в усї знадоби культури. Тепер від серця пересилаю молодим борцям за найвисшу рідну наукову інституцию слова щирого привіту і заохоти. Боріть ся і неуставайте. — Стефан Новаковський посол соймовий.

б) *Телеграми.*

БЕЛЗ. Розсївати сьвітло науки рідним живим словом, се більш як слушне домагане кождого народу. Тож честь Тобі цьвіте Руси, що зводиш прапор за здоптані права рідного слова — Кирило Сїлецький, Теодор Карпяк, Мартин Миколайчук, Михайло Пиріжок, Василь Лициняк, Осип Пелехович, Володимир Гойдиш, сьвященики; нотар Савчинський, Др. Лаврівський; правники: Лїськевич, Малюца; матурист Карпяк; урядники: Лонкзвич, Черевко і патриотичне белзьке міщаньство.

БЕРЕЖАНИ: Солїдаризуємо ся і ждемо руського університету. — Жіноча Школа.

БЕРЕЖАНИ: Українсько-руська бережанська молодіж ґімназияльна прикладаючи велику вагу до заснованя власного університету пересилає Вам слова заохоти і желає скорого успіху.

БЕРЕЖАНИ: Честь і слава добрим синам України-Руси, що розуміють за своє упімнутись. — Петро Дуткевич, Олена Бачинська

Зиновія Дуткевичівна, Мария Дуткевичівна, Сінґалевич, Саляк, Мария Ройовська, Галя Кордубівна, Дуткевичева, Ольга Кордубівна, Ольга Бачинська, К. Лисинецька, Олександра Лепкова, Е. Лепківна, о. Микола Садовський, Ремеза, Чубатий, Чайковська, Антін Василевич, Г. Володимир Брилиньський.

БЕРЕЖАНИ: Всї симпатиї моральні і материяльну поміч подасть ціла Україна-Русь подвижникам справи розпочатої Вами. — Др. Чайковський. Крачевський, Шкирпан, Соневицький, Богдан Лепкий, Михайло і Емілія Тарасевичі, Іван Білик, Сильвестер Лепкий, Николай Бачинський, Шущинський, Льонґін Глїбовицький.

БІБРКА: Витаючи щиро ціль нинїшного віча, желаємо найскорійшого здійсненя початого дїла. Читальня „Просьвіти" в Підгородищу.

БОЛЕХІВ: Перед ким будучність, перед тим борба. Боріть ся молоді братя і майте надію побіди. — Болехівські Русини.

БУДЗАНІВ: Сьвідомість, що боремо ся за права нам належні, най кріпіть наші сили до борби і додає надії, що побіда буде наша; тілько витревало до мети. — Будзанівські-Русини.

БУСЬК: Участникам віча щирий привіт. Духом з Вами! — Віктор Єзерський, парох Гумниск.

БУЧАЧ: Першим ратникам великої гадки вибореня руського унїверзитету, молодим руським орлам честь і поклін. — Від бучацьких Русинів.

БУЧАЧ: Китицю з цьвітів радости і подяки пересилають всїй руській молодїжи — Руські Поділянки

БУЧАЧ: Киньте сьміло визов ложи і насильству. За нами правда і терпіня. З вами вся Русь-Україна. — Кость Телїшевський.

БУЧАЧ: Гордим оком глядить днесь ненька-Русь на своїх синів, на Вас руські молодцї. Честь Вам, що перші піднимаєте стяг за велику ідею. Олесницький — Переволока.

ВАШКІВЦІ н. Ч. (Буковина): Великого успіху желає Вам в загаданім дїлї громада вашковецьких Русинів — Др. Петрівський.

ВІДЕНЬ: Слава руській молодїжи, що побиває ся за правду і свободу рідного слова. Руські робітники.

ВІДЕНЬ: Свобода науки на рідним слові для України irredent-и — се одна з наших важних цїлий. — Радикальна орґанїзация.

ВІДЕНЬ: Зібраних до почину високо-культурного дїла витаємо окликом: слава! — Оставші Січовики.

ВІДЕНЬ: Eueren edlen Bestrebungen herzlich zugethan. — Marie Bartsch.

ВІДЕНЬ. Честь молодїжи, що вміє постояти за свої права. Нехай голос єї лунає на цїлу Україну-Русь і заохочує до дальшої борби. — Др. Бережницький, Др. Миколаєвич, Др. Кордуба.

ВІДЕНЬ: Не збрую, не силою огню, зелїза та війни, а правдою, працию і наукою борім ся. — Литвинович.

ВІДЕНЬ: Горою серця! Скажім сьвітови, що ми народ сьвідомий цїли. — Богайчук, Гарґочевський.

ВІДЕНЬ: Дух віщого Кобзаря зі сповняючими його сьвяту заповідь: Боріте ся — поборете! — Баюк.

ВИЖНИЦЯ (Буковина): Стокротне „славно“! і успіху борцям за рідне слово. — Вижницькі Русини над Черемошем.

ВОРОХТА: Щасть Боже Вашому вічу. Любов науки, правди і вітчини нехай веде Вас все в службі свому народови. — Др. Ярослав Кулачковський, учасник першого академічного віча.

ГАЛИЧ: Боріть ся руські соколята! Щоб своє сьвітло мала рідна наша хата, щоб в кожнїський кут лучі його впали та тьми давлячі у безвісти прогнали. — Віра Лебедова.

ГАЛИЧ: Молодим борцям за народні права шлемо свій дружний привіт і лучимо ся духом з Вами. — Олена і Константин Малецькі, Віктор і Йосифа Слоневські, Телиховський.

ГЛЇБОКА (Буковина): Боріте ся — поборете, Вам Бог помагає. — Матейків, Уруцький, Мосевич, Тронґуш, Буска, Евстафієвич, Оляриюч.

ГОРОДЕНКА: Безконечно радуємо ся сьмілим зривом дорогої нам молодїжи академічної за висшу науку і народну просьвіту. Дай Бог стійкости і сили, бо правда за нами. — Др. Окуневський, Кобринський, Шухевич, Козловський, Дригинич, Костик, Лавришко, Лев Козанкевич, Максим Козанкевич, Михайлюк.

ДРОГОБИЧ: Злучені в одну громаду, солїдаризуємо ся однодушно з рішенями віча і шлемо патриотичній молодїжи наш привіт, желаючи успіху в повзятих намірах. Щасть Боже! — Товариство руських ремісників „Зоря“.

ДРОГОБИЧ: Памятаймо, що в своїй хатї своя правда. Жадаймо руського унїверзитету, яко одної з найконечнїйших культурних потреб. — Члени дрогобицьких руських Читалень.

ДРОГОБИЧ: Постійте бодро за волю Руси-України. — Передміщани Дрогобича

ДРОГОБИЧ: Боріте ся — поборете. Ми духом з Вами. — Руська учаща ся молодїж.

ДРОГОБИЧ: Уважаючи жадане руського унїверзитету зовсїм справедливим, желаємо як найскоршого сповненя нинїшних ухвал. Кузик, Кушнїр, Кульчицький, Кіндрат, Прислопський, Елеонора Петрушевич.

ЗАГРЕБ (Хорватия): Боротьба о право мусить з часом скінчити ся побідою. — Др. Зобків.

ЗАЛЇЩИКИ: Скелю лупайте ґранїтну, тверду і камінь складайте у купу високу, на приют науки, — сьвятиню кріпку. — Др. Соловський, Левицький, Рудницький, Жуковська, Дубівна, Веселовська, Вітковицька, о. Княгиницький, Глинський, Пітулей, Княгиницький, Мартинюк, Билиця, Др. Дольницький, о. Ліщинський, Лукавецький.

ЗОЛОЧІВ: Слава молодим борцям за народні права. — Молодїж ґімназияльна.

ЗОЛОЧІВ: Прилучаємо ся до требованія руского университета у Львові. — Льонґін Рожанковський с родиною.

ЗОЛОЧІВ: Вічевикам: З Тобою, чесна молодіже, я usque ad mortem. Др. Евин.

КАЛУШ: Борімо ся — поборемо; та свій університет одержати мусимо. — Др. Кос, Др. Куровець, Гарасимів, Коритовський.

КІЦМАНЬ (Буковина): Ми солідаризуємо ся з Вами в домаганю утвореня українсько-руського університету. — Русини.

КІЦМАНЬ (Буковина): Честь Вам, що подалисьте гадку для утвореня українсько-руського університету у Львові, яко огнища руської науки в австрийській Руси. — Виділ філії руської школи.

КІЦМАНЬ: Руське жіноцтво в Австриї бажає як найвисшої просьвіти, тому-ж і воно повитало би утворене українсько-руського університету у Львові з найбільшим одушевленем. — Учительки женської школи.

КОЛОМИЯ: Честь Вам за те, що добиваєтесь належних, подоптаних прав. — „Народна Воля“ і „Народні Спілки“.

КОЛОМИЯ: Коломийські Русини бажаючи, щоби Ваше просьвітно-патриотичне діло стало епохальним в історії культурного розвитку нашого народу засилають Вашим нарадам: Щасть Боже! і попирають вічеві рішеня — Товариства: „Родина“, „Боян“, „Жіночий Кружок“, „Народний Дім“, філія „Просьвіти“, „Шкільна Поміч“.

КОЛОМИЯ: За належні, но загарбані права борім ся до загину. За нами правда, той побіда наша. — Молодіж руської ґімназиї в Коломиї.

КРАКІВ: Честь Вам що маніфестуєте слушні жаданя цілого українсько-руського народу! Не спічнім, поки не будуть узгляднені наші слушні жаданя. — Краківські Русини.

ЛУЖАНИ: Щасть Боже до Вашого нинішного подвигу. — Єрофтей Федорович.

МАРИЯМПОЛЬ: Щасть Боже в нарадах! Ми духом і серцем з Вами. — Мариямпільські Русини.

МИКУЛИНЦІ: Домагайтесь! Наколи і на Ваші домаганя будуть глухі, тоді ми зажадаємо. — Селяни з Микулинщини.

НОВИЙ САНЧ: Сердечний привіт соколам за народний подвиг. — Новосандецька громада.

ПЕРЕМИШЛЬ: Радісно витаємо і підпираємо акцию патриотичної руської молодіжи, піднесену до заснованя окремого руського університету у Львові. Щасть Боже нарадам. — Перемиські Русини і Русинки.

ПЕРЕМИШЛЬ: Ми, українсько-руська молодіж ґімназияльна в Перемишли прилучаємо свій голос до голосу старших братів-академиків Русинів, домагаємось разом з ними та з цілим українсько-руським народом заснованя українсько-руського університету у Львові.

ПЕРЕМИШЛЬ: Редакция „Прапора“, орґану руського духоховенства, уважає основане руського університету в столици галицької землї за культурну конечність і тому щиро витає і підпирає акцию патриотичної руської молодіжи. — Редакция „Прапора“.

ПЕРЕМИШЛЬ: Основане у Львові руського університету є для розвитку конечністю і тому іменем руських хліботворів прилучаємось з одушевленєм до піднятої акциї патриотичної руської молодіжи. — Редакция „Господаря“.

ПЕЧЕНІЖИН: Щире: „Щасть Боже!“ і „Боже помагай:“ шле Теофіль Шухевич, Ормезовський.

ПЕЧЕНІЖИН: Щире „Щасть Боже!“ і „Боже помагай!“ шле Іван Ясеницький.

ПРАГА (Чехи): Щиро бажаю утвореня університету з рідною мовою викладовою, котрий би став осередком нашої культури. — др. Горбачевський

ПІШИБРАМ (Чехи): Нині вчім ся побіджати, завтра певно побідимо. Щасть Боже! — „Ватра“.

РАВА-РУСЬКА: Боріте ся, поборете, Вам Бог помагає. Духом з Вами. — Равські Русини.

РОГАТИН: Боріть ся молоді і ми з Вами стаємо до борби за долю народу. — Руське жіноцтво з Рогатинщини: Могильницька, Яворська, Розлуцька, Боднарова, Залужна, Кудрикова в імени других.

РОГАТИН: Разом з Вами і ми домагаємо ся руських висших шкіл. Сьвітла кличемо, бо ще дуже темно на нашій земли. — Читальня в Рогатині.

РОГАТИН: Однодушно підпирає і трудящій ся молодіжи в боротьбі о культуру народу шле привіт. — Рогатинська філія „Просьвіти“.

РОГАТИН: Честь Вам, що приступили до осущеня заповіту: „В своїй хаті — своя правда“. Се, що домагаємо ся, нам належить ся по закону ґаздів на своїй земли. Не витягаємо жебрачої руки, бо ми не раби-підніжки, але боремо ся, будемо бороти ся о свої права. — Русини з Рогатинщини: Городецький, Яновський, Розлуцький, Пеленський, Созанський, Залужний, Рудницький, Бачинський, Ковальський, Петрицький, Н. Лубінецький, Кудрик, Огоновський, Др. Могильницький, Винницький.

РОГАТИН: Закладайте велику школу; „Помагай Бог!“ та може колись хоть наші діти будуть могли вчитись по свойому на своїй землици. — Хлопи з Рогатинщини: Федь Гладун, Федь Сверида, Гнат Гриняк, Іван Ґілея.

РЯШІВ. Национальний університет, се справа культурна цілого народу, се державна справа монархиї, се міст до справедливої згоди в краю. Благослови Господи починови патриотичної молодіжи, щоби той-же попертий елементарним домаганєм цілого народу став ся фактом доконаним. — Негребецький з Заліся.

САМБІР: Слава Вам за почин. Щасть Боже в ділї. — Народні Товариства в Самборі.

САМБІР: Українсько-руська молодіж самбірської семинариї шле подяку за стараня коло українсько-руського університету

САРАЄВО (Боснія): Найвисші науки в матерній мові — се знамя духової зрілости народу. Сим знаменем побідимо. — Сараєвські Русини.

СКОЛЄ: Читальня „Просьвіти“ в Сколїм — селї шле академічній молодїжи сердечний привіт і слова заохоти. Щасть Боже зачатому дїлу. Заяць заступник голови; Кохановський секретар.

СКОЛЄ: Солїдаризуємо ся вповнї з рішенями віча. — Кохановський, Корчинський: нотарияльні кандидати.

СОКАЛЬ: Домяганя скликаного Вами академічного віча суть виразом слушних домагань і прав цїлого руського народу. Честь молодїжи, що стоїть за права народні! Борімо ся а виборемо. — Юлїян Сельський, Кость Миронович, Володимир Козакевич, Др. Евген Петрушевич, Др. Мирон Яюс, о. Орест Чехович.

СОЛОТВИНА: Гірка то наша доля, коли так боротись мусимо о своє огнище просьвіти на рідній земли у столици Льва, та проти прав божих і людських стрічаємо гнет, ярмо на кождому полї. Знимайте-ж бодро, молоді соколи прапор до борби справедливої; вся Русь за Вами. — Михайло Галїковський — Пороги; Володимир Левицький — Прислоп; Нестор Руденський — Яблїнка; Теофіль Білїнський — Раковець, Никола Руденський — Боґровка.

СТАНИСЛАВІВ: Щасти Боже доброму дїлу. — Станиславівські Русини.

СТАНИСЛАВІВ: Честь Вам, молоді борцї за права народні. Слава соколам руським, що зібрали ся сегодня на віче в справі утвореня українсько-руського унїверзитету. Ми солїдаризуємо ся з Вашими хвалами. Маючи таку молодїж, сьміло взносимо оклик: „Не вмерла Україна“. — Станиславівські українсько-руські товариства.

СТАНИСЛАВІВ: Вашому справедливому домаганю бажаємо найкрасшого успіху. — Станиславівські русько-народні товариства.

СТАНИСЛАВІВ: Честь Вам, що стараєтесь українській мові здобути давно їй приналежні права. Ми духом з Вами. — Українсько-руська молодїж станиславівської ґімназиї.

СТАНИСЛАВІВ: Желаємо як найлїпшого успіху. Ми духом з Вами. — Українська молодїж школи реальної в Станиславові.

СТОРОЖИНЕЦЬ (Буковина): Під одну хоругов стаємо разом з Вами за нарід наш руський в борбі з ворогами. Тож сьміло на перед. Щасть Боже! — Філїя руської школи в Станівцях; Данчук, Веонич, Кушнїрюк.

СТРИЙ: Признаючи руський унїверзитет одним з перших наших народних постулятів, лучимо ся з Вашими рішенями і надїємо ся, що вся руська суспільність однодушно стане за Вами і осущить вскорі се неоспориме наше право. — Стрийські Русини.

СТРИЙ: Щиро сердечне: „Щасть Боже!“ засилає українсько-руська ґімназияльна молодїж в Стрию.

СТРИЙ: Зібране в Стрию духовенство стрийського деканату лучить ся з Вашими рішенями. — Шанковський.

ТЕРЕБОВЛЯ: Бодріть ся в борбі за справедливі права народу. — Русини Теребовельські.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за народні права стоїмо під одним з Вами стягом национальної волї і свободи. — Тернопільські матуристи

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за народні права бодрітесь. Ми духом з Вами. - Тернопільські Русини-ґімназиясти.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за права і інтереси народні знайдете завсїгди по своїй сторонї українсько-руське жіноцтво. Домаганя Ваші що-до заснованя найвисшої українсько-руської школи будемо завсїгди сильно попирати. Боріте ся, поборете, Вам Бог помагає, За Вас сила, за Вас воля і правда сьвятая. — Гурток українсько-руських дївчат в Тернополи.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за наші народні права ми з Вами. — Загайкевич, Голубович.

ЧЕРНІВЦЇ (Буковина): Щасть Вам Боже! — „Народний Дім“: Ясеницький.

ЧЕРНІВЦЇ: Слава Вам, що борете ся за сьвяті права України-Руси. — „Руська Бесїда“.

ЧЕРНІВЦЇ: Щире „помагайбіг“ шле від товариства „Руська Школа“ — Омелян Попович

ЧЕРНІВЦЇ: Щасть Боже при працї для добра і слави України-Руси. — Міщанська Читальня.

ЧЕРНІВЦЇ: Українсько-руська молодїж висшої черновецької ґімназиї засилає сердечний привіт з нагоди так важної хвилї.

ЧЕРНІВЦЇ: Молодій Руси сердечне „вперед“. — Евгенія Ярошинська.

ЧЕРНІВЦЇ: Молодій відважній Руси. — Ольга Кобилянська, Франц Ржегорж.

ЧЕРНІВЦЇ: Боріте ся, поборете. — Танас Руснак, Левко Бачинський, Денис Лукиянович.

ЧЕРНІВЦЇ: Желаю хорошого успіху. Посол Єрофтей Пігуляк.

ЧЕРНІВЦЇ: Щасть Боже молодим борцям за права руського народу до висшого культурного розвитку. — Професори: Сергій Штойнаровський, Корнило Козак, Атаназ Левинський,

ЧЕРНІВЦІ: Працюйте, а певно засьвітить і в наше віконце правда і сонце. — Професор Кобилянський.

ЧЕРНІВЦЇ: Боріте ся, поборете, Вам Бог помагає. — Професор Клим.

ЧЕРНІВЦЇ: Дай Господи побіди в борбі за наші сьвяті права. Професор Тірон.

ЧЕРНІВЦЇ: Боріть ся, жадайте; на Русь-неньку не забувайте! — Професор Ісопенко.

ЧЕРНІВЦЇ: Домагайте ся а дістанете. Най живе українсько-руський унїверзитет. Др Галїп авскультант; Федорович концепіст; Костецький нотарияльний кандитат; Єх.

ЧЕРНІВЦЇ: І оживе добра слава України і сьвіт ясний невечірний тихо просіяє. — Власюк.

ЧОРТКІВ: Славному вічу, що зібралось під окликом найвисших культурних інтересів українського народу кличемо: „Щасть Боже“ Вашій думцї і змаганям! То вираз пересьвідченя цїлої осьвіченої нашої громади. — Чортківські Русини.

ЯСЕНІВ ГІРНИЙ: Попираючи Вашу жизненну гадку кличемо: „Поможи Боже перепровадити єї як найскорше в дійсність“. — Волянський, Гарматїй.

ЯВОРІВ: Борцям за народні права, сьвітло і поступ „Щасть Боже!“ — Яворівські Русини.

ЯВОРІВ: Тілько всї кріпко і грімко стукнїм в запору, скарби наші віддатуть нам, а реально пошануєсь мову, бо в своїй хатї своя правда і сила і воля. — Читальня в Яворові.

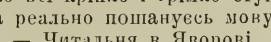

По прочитаню привітних письм та телеґрам, забрав голос голова віча товариш Косевич і промовив в слїдуючий спосіб:

Товариші!

Порядок денний вичерпаний і менї приходить ся замкнути нинїшні наші наради. Мушу найперш іменем комітету подякувати Товаришам за так супокійні і поважні, хоть так горячі і річеві наради, мушу за се подякувати тим більше, що справа, над котрою ми радили так дражлива і так болючо діймаюча для серця кождого з Товаришів.

Бо болюча се справа і обурююча до живого, що хоть великанське число Українців-Русинів слухає унїверзитетських викладів нам сьміли доси унїверзитету не оснувати, а коли підношено потреби наші на сьому полї то кидано нам недогризки панські в формі утраквізму, коли домагано ся переведеня сього утраквізму, тогди давано нам мов льокаям або кельнерам „trinkgeld-и“ в видї катедр на польському унїверзитетї і жадано за се підлих услуг на некористь нашої нациї.

Та ся обставина, що нинї зібрало ся тут так поважне число студентів унїверзитету, є доказом, що ся аномалїя, се кривдяче і до живого обурююче помітуванє потребами українсько-руського народу запалило сьвятий огонь обуреня в серцях усьої тої українсько-руської молодїжи, у сьої молодїжи, у якої лиш підлота ренегатства не спаралїжувала вражливости на допканє прав цїлої нациї, на поневіранє єї народньої гідности, та на відібранє всїй молодїжи такого елементарного права кождої людини, як право учити ся на своїй рідній мові.

А отся безліч привітних письм і телеґрамів, се явний доказ, що в хвилї коли ми тут радимо і ухвалюємо резолюциї присутна тут духом вся українсько-руська суспільність без ріжниці кляс і станів, є рівночасно і доказом, що піднесена нами справа не фантóм і безмислиця, не плід молодечої фантазиї, але одна з насущних потреб цїлої нациї, одно з конечних огнив в ланцуху культурних потреб і як з одної сторони конечне заокруглене всїх дотеперішних здобутків, так з другої сторони конечна підойма дальшого культурного розвою.

І коли справа піднесена молодїжию знайде широкий відгомін в цїлому краю, коли вся суспільність одним могучим голосом великана буде домагати ся сповненя жадань молодїжи, тогди доля сьої справи порішена.

Над таким домаганєм не переходить ся до порядку дневного безкарно, такого домаганя не кидає ся без мотивів до коша, бо стало оно на дневньому порядку не як утопія але як ясно сформулований постулят на котрий мусимо дістати ясну і умотивовану відповідь.

Не посягаємо ми на нїчиє і нікому не завидуємо його здобутків на культурному полї, тим менше завидуємо Полякам їх двох унїверзитетів, жадаємо лиш, щоби нам дали, що нам належить ся і чого ми конечно потребуємо. І домаганє наше сповнити мусять, бо як вже раз показала молодїж, що не дасть собі накинути на професора унїверзитету чоловіка котрого іменованє було кривдою для наших национальних інтересів, так потрафить твердо постояти за здїйсненєм сього далеко важнїщого постуляту.

І ми певні, що наше жаданє знайде прихильне принятє не лишень серед нашої суспільности. Ми сьвято пересьвідчені, що прийме його як найприхильнїйше польська праса, бо інакше представила би ся она крайно шовіністичною; ми певні, що жаданє основаня нового осередка осьвіти радо повитає мінїстерство бо інакше показалоби ся не опікуном але ворогом і культури і науки. З серцем переповненим сьою надїєю замикаю нинїшні наші наради.

* * *

На закінченє відсьпівали зібрані з одушевленєм народний гимн „Ще не вмерла Україна“ і о $^3/_4$7 опустили салю нарад.

По вічу о 9-тій годині вечером відбув ся великий комерс в реставрацийній авли поєзуїцького городу.

Між иньшими справами, які на комерсї обговорюнано є дві незвичайної ваги; се справа орґанїзациї українсько-руської молодїжи усїх висших шкіл, піднесена товаришами Січовиками і справа основаня українського-руського людового унїверзитету, що виринула з поміж товаришів Громадян

Справи ті були опісля предметом дальших довірочних нарад молодїжи, що в дбули ся слїдуючого дня т. є. 14, липня с. р.

Вічевикі роз'їхали ся — піднесені духом, сьвідомі сили і солїдарности українсько-руської молодїжи, запізнавши ся із своїми товаришами з усїх висших австрийських шкіл, навязавши з ними тї снїйші зносини, затїснивши свої звязи.

На комітетї лишив ся тепер обовязок довести вічеве дїло до кінця. Мемориял, по переводї його на нїмецьку мову та заосмотрений 449-ма підписами вислано до ц к. мінїстерства осьвіти і віроісповідань у Віднї. Рівно-ж постановлено видати отсю

памяткову книжку про віче та віднести ся з покликом до усьої українсько-руської суспільности о моральну підпору в ділї

*
* *

Студентське віче випало славно Українсько-руська молодїж виявила високе почуте горожанського обовязку, сильну і повну национальну сьвідомість, незвичайну карність і солїдарність, та глибоке зрозуміне так важної і серийозної справи, яка була предметом обрад студентського віча.

Молодїж заманїфестувала свої погляди на справу та виявила свої бажаня ясно і твердо. Справа українсько-руського унїверзитету стала справою актуальною-пекучою потребою дня.

Однак молодїж сьвідома сього, що ще не все зроблено. Вона знає, що студентське віче було що йно першим більшим кроком, першим твердшим ступінем до здобутя належного нам права.

Молодїж приготована на се, що треба ще буде не одного напруженя з єї боку, та з боку усього українсько-руського загалу, щоби задосить-учинити культурним потребам народу. Молодїж готова не устати, не спочити, вона не зложить рук, аж не сповнять ся єї і усього народу бажаня — єї голос затихне аж на порозї українсько-руської святинї науки.

Переконана, що Українцї Русини досїль не стануть европейським народом, досїль не займуть належного їм місця в сїмї европейських суспільностів і досїль українсько руська справа не стане на широкому европейському поприщі — доки українсько-руська наука не дожене і не зрівняєть

ся із европейською наукою — молодїж вважає справу укуаїнсько-руського унїверзитету животною справою українсько-руської нациї.

Чим скорше стане українсько-руський унїверзитет — тим боршим кроком піде справа нашого национального воскресїня вперед.

Тому то вважає молодїж обовязком усьої суспільности, усього загалу, усього народу — поперти єї змаганя і постуляти кріпко та твердо

„Українсько-руські студенти всїх австрийських висших шкіл, зібрані на вічу дня 13 го липня 1899 р. у Львові — з огляду на те, що унїверзитет тільки з рідною мовою викладовою запевнить українсько-руській науцї, а затим і українсько-руському народови повний розвій; з огляду на превелику вагу сеї справи, — звертають ся до усеї українсько руської суспільности і до всїх єї репрезентантів з зазивом, щоби їх жаданя як найенерґічнїйше підперли і на кождому кроцї горячо піддержували. Так звучить третя із резолюций ухвалених на памятному вічу дня 13. липня с. р.

Так! тільки спільні змаганя усього народу, тілько елементарний напір всїх верстов українсько-руської суспільности тілько однодушне поперте змагань молодїжи через єї батьків — зможуть перемінити наші бажаня в тїло і кров!

Українсько-руська молодїж числить на своїх батьків! Вона звертаєть ся до них о поміч, вона кличе у них підпори у свойому так славно і серпозно зачатому дїлї.

Нехай спільний голос народу, усїх сьвідомих Українцїв-Русинів загремить по всїй Українї, нехай уся суспільність однодушно і односердно ударить в „заперті двері“ а вони відчинять ся під напором тисячів.

Справа університету се справа культурна. Ту не може бути двох думок, тут нема партийних поглядів та політичних зглядів. Всяке зволїканє є непростимим гріхом, всяка невіра та ухиленє злочином перед народною справою, перед другою Україною

То-ж підійми голос український народе! Відозвись на кличі своїх синів!

Загреми від верхів Чорногори до Буга низин, від ярів Поділя аж до Сяну хвиль

Сини ждуть від своїх батьків слова!

AK

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 066725174